

46299

Navodilo

k

„Moji prvi čitanki“.

Sestavil

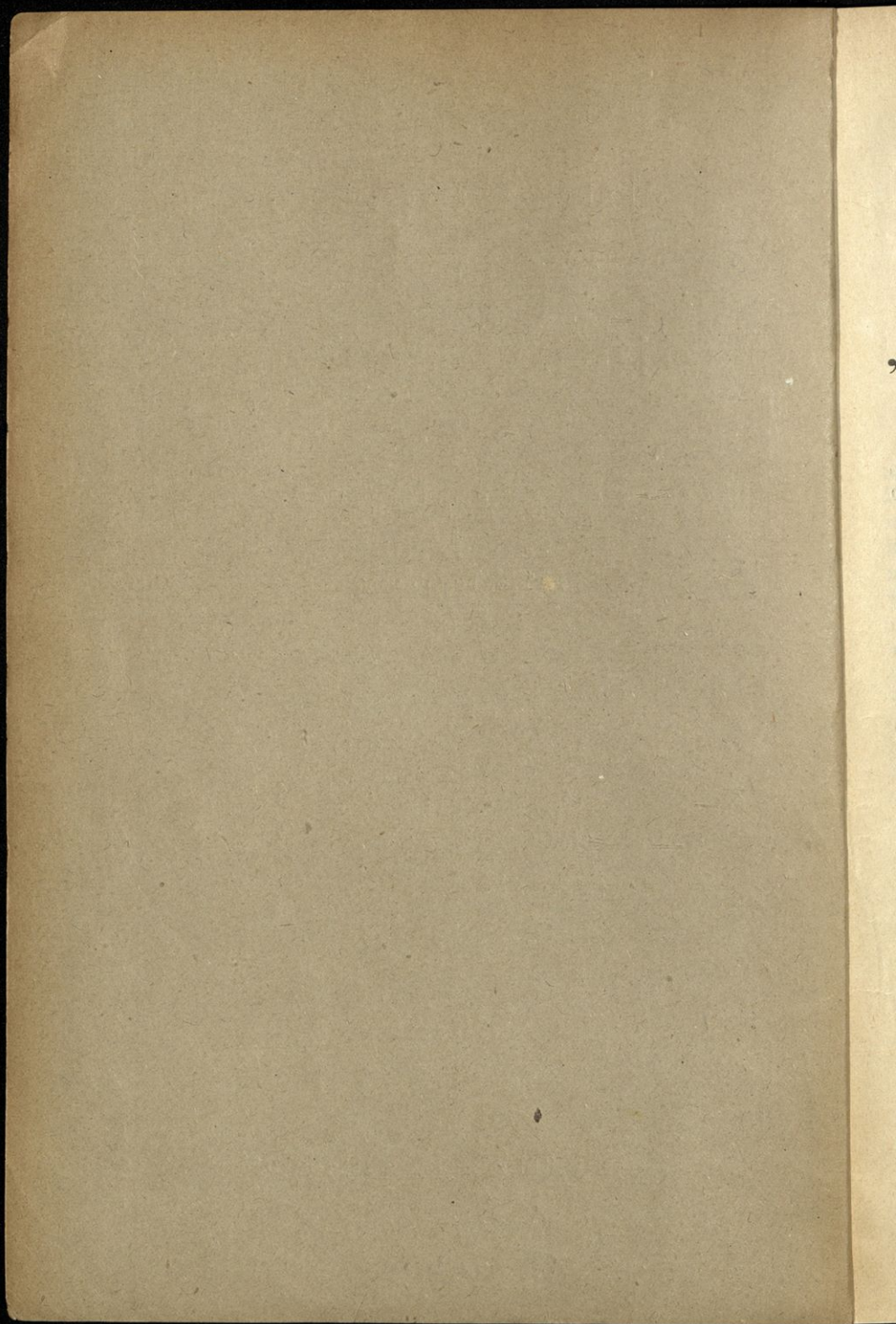
Ivan Krulec,

a. k. vadniški učitelj.

Cena 1 K.

V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig na Dunaju.

Navodilo

k

„Moji prvi čitanki“.

Sestavil

Ivan Krulec,

c. k. vadniški učitelj.

Cena 1 K.

V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig na Dunaju.

1915.

46299

Šolske knjige, v c. kr. zalogi šolskih knjig na svetlo dane, se smejo
prodajati **samo** po ceni, ki je povedana na čelni strani.

Pridrzujejo se vse pravice.

030020796

Uvod.

Prvi del „Moje prve čitanke“ je sestavljen po analitično-sintetični metodi, t. j. učenci pridejo potem razstavljanja znanih besed do glasov. Ko jim učitelj pokaže, kako se pravilno tvorijo ti glasovi, se jih nauče tudi učenci pravilno izgovarjati (glaskovati), nato se jim pokažejo pisana in tiskana znamenja zanje (črke). Iz glasov na ta način pridobljenih tvorijo učenci potem zloge in besede, z znamenji za te glasove (s črkami) jih napisujejo in nastavljajo ter se vadijo tako napisavati in čitati. Ker v slovenščini skoraj vse glasove v besedah razločno izgovarjamo in imamo v pismu za vsak glas posebno znamenje (črko); dalje, ker otroci, kakor so preiskave dognale, ne čitajo besed tako, da bi sestavljali glasove, ki jih značijo pisane in tiskane črke, ampak čitajo tako, da nekako prezró besedno obliko (Wortbild) in jo potem izrečejo po skupini znamenj; in končno, ker se razen samoglasnikov večina soglasnikov težko tako izgovarja, kakor se pojavljajo v sestavi s samoglasniki, se je prireditelj te začetnice odločil za to metodo, saj imajo celo Nemci mnogo po tej metodi sestavljenih čitank, kljub temu, da je njih jezik vsled posebnega pravopisa in glasoslovja manj pripraven zanj.

Oče te metode je Francoz J. J. Jacotot, profesor francoskega jezika in literature, sicer slab pisatelj, a izboren učitelj. Svoje učence uči čitati in pisati na podlagi mladinskega romana (Fenélon, Telemach). Ta roman čitajo učenci po učiteljevem vzoru stavek za stavkom, besedo za besedo, zlog za zlogom, glas za glasom ter se na ta način po predelanju par oddelkov prisvoje znanje čitanja in pisanja. Sevêda se njegova metoda vsled težkoč, ki so bile ž njo v zvezi, zlasti, ker je zahtevala preveč od učencovega spomina, ni držala; vendar pa se je, ker je kazala na novo naravno smer pouka, vidno izboljševala. Nastale so za njo metode normalnega berilnega sestavka, potem normalnega stavka in končno je prišel K. Vogel, bivši direktor meščanske šole v Lipskem, na misel, poučevati v pisanju in čitanju na podlagi besed,

predmetnih imen, in je tako postal izumitelj analitično-sintetične pisalno-čitalne metode normalnih besed. Po njegovi metodi se združujejo po večini skoro vsi predmeti elementarnega razreda. Večkratna menjava učne snovi pa obvaruje pouk pred enoličnostjo in dolgočasnostjo. Tak pouk pa tudi navaja otroke k duševni samodelavnosti, kar vzbuja ljubezen in veselje do pouka. Ali tudi Voglova metoda se je izboljševala zlasti z ozirom na izbiro in število normalnih besed (Vogel jih je imel 100) in z ozirom na velike črke in nastop pisanja.

Iz te najnovejše dobe je „Moja prva čitanka“. Njene vrline so, da podava na podlagi analitično-sintetične metode samo glasove in male pisane in tiskane črke, ki so kolikormoč genetično urejene, najprej pisane črke s srednjo, potem one z zgornjo in spodnjo in končno črko (*f*) z vso dolžino. Da se učenci usposobijo prejemati ta pouk, nudi knjiga na prvih listih snov za pripravljalni pouk, t. j. za vajo govoril (glaskovanje) in za vajo oči in rok (predvaje za pisanje). Za normalne besede, katerih je v čitanki samo 16 in na podlagi katerih podava učitelj samo po en ali dva nova glasova (samo v besedi „roža“ tri, poleg *r*, *o* tudi znanemu *z* podobni *ž*) ima čitanka lepo barvane umetniške slike, ki kažejo predmet v skupini, kakor je v življenju in zato izborno služijo za nazorne vaje. Vrhutega je pa predmet za vajo v risanju še posebej narisan.

Težkoče so torej s to knjigo kolikor toliko odpravljene, zato je tembolj izpolnjena želja, ki jo je izrazil c. k. okraj. šol. nadzornik in pedagoški pisatelj prof. Fr. Gabršek v svojem spisu „Začetni pouk v čitanju in pisanju“: „Želeti bi bilo, da stopimo tudi (mi Slovenci) na metodiškem polju korak naprej ter uvedemo novo metodo (analitično-sintetično) v naše šole.“ Čitanka je tu. Upam, da jo bo naše učiteljstvo prijazno sprejelo in da bo tudi to navodilo učiteljem dobro došlo.

I. Predvaje.

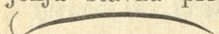
1. Vaje govoril (glaskovanje).

Strani 3—9 „Moje prve čitanke“ so namenjene pripravljalnemu pouku za pisanje in čitanje. Tak pripravljalni pouk je za elementarni razred, naj se potem že poučuje pisanje in čitanje po tej ali oni metodi, nad vse potreben, saj so otroci, ki jih sprejemamo v I. razred, tako različni, to pa ne samo v porabi jezika, ki so ga prinesli z doma, ampak tudi v spretnostih, ki so potrebne za uspešno poučevanje. Vse te učence je spraviti v tem oziru na neko enako višino, preden se jim začno kazati pisana znamenja, ki jih imajo glaskovaje pisati in potem pisane in tiskane zopet čitati. Čas za te vaje pa za otroke tudi ni

izgubljen, saj se vadi medtem njih razum, vadi oko in roka in je s temi vajami nadaljnji uspeh po večini zasiguran.

Ko se uvajajo začetniki v šolsko življenje, se jim začne pri teh vajah njih sedaj še okorni jezik razvezavati. Imenujejo se predmeti, ki jih vidijo v šolski sobi, o teh predmetih poizkušajo na učiteljeva vprašanja tudi že kaj povedati.

Izgovarjati znajo torej že besede in kratke stavke. Ne zavedajo se pa, da izgovarjajo v stavkih besede, v besedah zloge in v zlogih glasove. Do te zavesti šele pridejo, ako uvrstimo omenjenim vajam še vaje v razstavljanju stavka na besede ali vsaj razstavljanje besed na zloge in zlogov (besed) na glasove.

Besede v stavku se začetniku ponazuje s tem, da učitelj pri govorjenju stavka pri vsaki besedi udari na mizo in jo grafično napiše (). Takoj, ko se učenci zavedajo besed, imenujejo predmete, ki so naslikani v čitaniki str. 3.—5. Učenci gledajo radi podobi-ce in jih tudi radi imenujejo. Prvi jih imenuje učitelj in sicer počasi, razločno in jasno. Tako učenci. To je nekako prva vaja v čitanju iz knjige, saj imenujejo predmete od leve proti desni. Prično s prvo vrsto in prestopijo v drugo i. t. d.

Tej vaji sledi razstavljanje besed na zloge. Besede, ki jih imenujejo učenci, izgovarja učitelj tako, da za vsak zlog posebej odpre usta. S tem in pa z grafičnimi znamenji (— —) se ponazuje posamezni zlogi v besedi. Temu sledi zopet vaja v čitanju preimenovalnih besed iz čitanke (str. 3—5) in sicer po zlogih. Po učiteljevem uzornem čitanju čitajo učenci, in povedo, koliko zlogov ima vsaka beseda, kateri je prvi, kateri drugi i. t. d.

Najvažnejša vaja pa je razstavljanje zlogov v glasove. Ako kje, je treba tu dobrega ponazorovanja. Vsak glas v zlogih (besedah) se mora toliko časa z raznimi predmeti (kocko, kroglo, gobo, kredo i dr.) in napisanimi grafičnimi znamenji (soglasnik s piko (●), samoglasnik s krožcem (○)) ponazorovati, da pridejo otroci sami s počasnim izgovarjanjem tudi brez ponazorovanja do glasov. Tako n. pr. za besedo „ura“ postavi učitelj na mizo jabolko, kocko in gobo (za učence od leve proti desni) in pravi: Besedo „ura“ hočem počasi izgovoriti. Pazite, kaj govorim, ko kažem na jabolko, kaj, ko kažem na kocko in kaj, ko kažem na gobo.

u

r

a

To učitelj večkrat ponovi in kaže. Za njim na učiteljevo kazanje učenci. Na ta način pridejo učenci do tega, da so slišali pri jabolku *u*..., pri kocki *r*..., pri gobi *a*... in da ima beseda „*ura*“ tri glasove, ki jih imenujejo kazoč na predmete (*u*...*r*...*a*). Te glasove učitelj tudi grafično napiše tako-le: $\begin{matrix} \bigcirc & \bullet & \bigcirc \\ (u & r & a) \end{matrix}$ Učenci se vadijo napisano počasi čitati in se s tem navadijo glaskovanja. Pravilno glaskuje pa le oni, ki izgovarja samo dotične glasove in sicer čisto brez pomoči polglasnega „*è*“; torej *b'* ne *b(è)*, *k'* ne *k(è)*, *s'* ne *s(è)*, *š'* ne *š(è)* i. t. d. Ko znajo učenci glaskovati besede za podobe v čitanki na str. 3—5, so prve težkoče premagane.

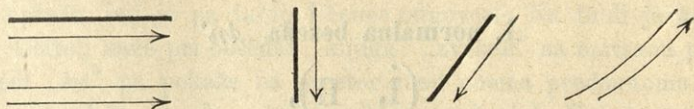
2. Vaje za oči in roko.

(Pripravljalne vaje za pisanje.)

Kakor so za čitanje potrebne predvaje govoril, vaje v glaskovanju, tako so za pravo pisanje potrebne vaje za oči in roko. Ker nastopajo pri pisanju pojmi spodaj, zgoraj, desno, levo, v sredi, je treba te pojme otrokom najprej pojasniti. Pojma spodaj, zgoraj dobim najlaglje opisujoč šolsko sobo: spodaj so tla, zgoraj je strop. Ko učenec to ponavlja, se zahteva od njega, da to vedno kaže. Na vprašanje: Kje je spodaj, kje zgoraj? pokaže nehoté na tla, oziroma na strop. Pojma sta mu jasna. Pojma desno in levo se pa pojasnita z določitvijo desne in leve roke. Z desno roko kaže na desno steno, z levo na levo steno. (Pokaži na desno (levo) steno! Pokaži na desno (levo) stran! Pokaži na desno (levo)! — Ako se postavi učenec v sredo šolske sobe in se pove, da je učenec sredi sobe, jim je tudi pojem sredi jasen. Vse te nove pojme je pa treba prenesti tudi na šolsko tablo. Učenci kažejo, kje je na tabli spodaj, zgoraj, na levi, na desni in v sredi. Preden začno učenci s pisnimi vajami, naj se jim ti pojmi razjasne tudi na zvezku, najbolje na dveh vrstah, takozvanih pisnih črtah, spodnji in zgornji. Na te črte delajo otroci pike, sevé šele tedaj, ko se jim ji prej pokazalo, kako jim je pri pisanju sedeti, kako držati svinčnik, kako zvezek, in sicer sledeče vaje: 1. samo spodaj pike, 2. spodaj eno, zgoraj eno piko, 3. spod., zgor., na desno spodaj, 4. spod., zgor., na desno spodaj, na desno zgoraj, 5. kakor prej, dostavi se pika v sredi, 6. spod., zgor., na levo spodaj, 7. spod., zgor., na levo zgoraj. Potem prestopimo k črti.

Začeli bi lahko takoj s krivo črto (z lokom) ali ker se na ravni (premi) črti najlaglje pokaže poševnost, ki jo mora pisava imeti, in ker zlasti pri računskem pisanju potrebujemo takoj v začetku ravne črte

(— = + 1, 4 i. dr.), se pokažejo najprej te in sicer: ležeča (vodoravna), stoječa (navpična, pokončna) in na desno poševna črta.

(Smer debelemu potegljaju navzdol in tankemu navzgor se ponazori s hojo kur po gredi: zjutraj dol, zvečer gor.)

Vse te črte se ponazoré z ravnilom, ki ali leži na mizi (ležeče), ali je pokonci postavljeno (stoječe, navpično ali pokončno), ali pa ni ne ležeče ne stoječe, je poševno in sicer na desno poševno. Ravnilo se vedno v istem položaju prenese na tablo in potegne ob njem črta, ki se potem imenuje. Ravnotako je z lokom, ki se ponazori z otroško igračo (s „fičafajem“). Ob na tablo položenem loku se naredi spodaj

zakrivljeni lok, spodnji lok ali zgoraj zakrivljeni lok,

zgornji lok . Vijuga ali vijugasta črta se

pokaže na vijoči se kači, petlja na resnični petlji, jajčasta

črta z risanjem jajca, desni in levi lok pa kot del dotičnemu

loku primerno izvršene jajčaste črte: levi lok

  desni lok. Plamenasta črta pa se posname s plamenov (narisavanje goreče hiše) ali kot del takozvane osmice:

Vse te pisne elemente delajo otroci najprej s prstom v zraku, s kredo na tablo in končno s svinčnikom na nečrtan papir, in sicer v kolikormogoče veliki obliki.

N. B. Omenjene pripravljalne vaje za pisanje naj se vrše vsoporedno z vajami v glaskovanju tako, da je vsa pod 1. in 2. imenovana snov pred prestopom k prvi normalni besedi dobro predelana.

II. Normalne besede za dobavo glasov.

1. normalna beseda „in“

(i, n).

V tem času, približno v 3—4 tednih, se začetniki že v toliko usposobijo, da lahko določajo glasove, ki jih slišijo v besedah in jih naznačajo tudi v istem redu, kakor se vrste drug za drugim; dalje znajo izvrševati vse elemente, ki pridejo pri pisanju malih črk v poštev, sploh so postali učenci v tem času bolj pripravní in porabni za šolsko delo. Zato se po preteku tega časa lahko preide k podavanju pravih znamenj za glasove (k podavanju pisanih in tiskanih črk).

Pred uporabo knjige in zvezka mora učitelj z učenci itak govoriti o teh šolskih pripravah. Ob razpravi teh dveh predmetov predela lahko sledečo učno snov:

Knjiga.

1. Knjiga ima platnice, hrbet in liste.
2. Platnice so iz lepenke.
3. Hrbet je iz platna (usnja).
4. Listi so iz papirja.
5. Iz knjige čitamo.
6. Imamo učne, molitvene in zabavne knjige.
7. Knjige morajo biti čiste.

Uganka (za memoriranje).

Ima liste, ni drevó,

Ima hrbet, ni živó.

Brž povej mi,

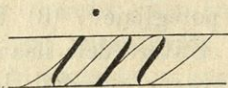
Kaj je to?

Zvezek.

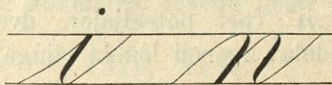
1. Zvezek ima ovitek in liste.
2. Ovitek je rumen (rjav).
3. Listi so beli in črtani.
4. Ovitek in listi so sešiti.
5. V zvezke pišemo ali rišemo.
6. Imamo pisanke in risanke.
7. Tudi zvezki morajo biti čisti.

(Pove se učencem, da naj knjige in zvezke zavijajo. — Pokaže se jim pero in držalo — pojasni držanje peresa).

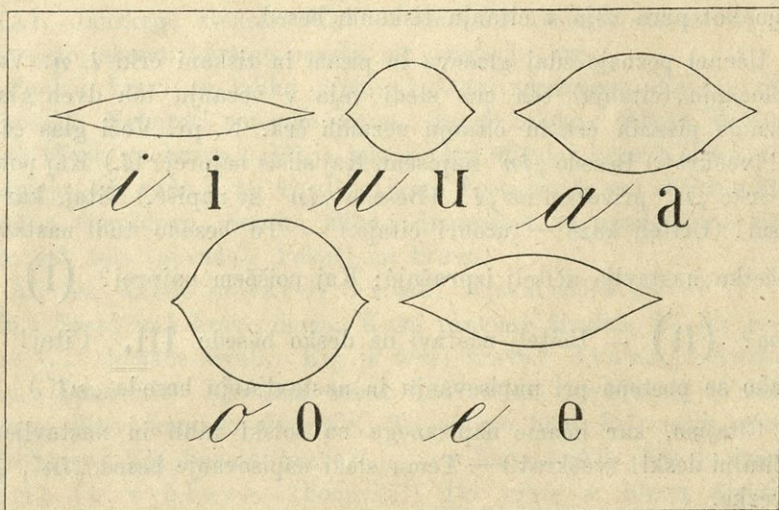
Knjigo in zvezek učenci tudi narišejo. Nariše jih pa tudi učitelj na tablo in sicer tako kakor sta predmeta narisana v čitanki. Učitelj vpraša, kaj je na tabli. Učenec odgovori: Na tabli je knjiga *in* zvezek. Učitelj kaže pri besedah „knjiga“ „zvezek“ na narisana predmeta pri besedi „*in*“ pa pokaže na prostor med obema predmetoma. (To se večkrat ponovi in beseda „*in*“ posebno poudarja). Kaj izgovorim, ko kažem na ta prostor? (*in*) To besedo napišem na imenovani prostor med dve že prej potegnjeni črti:

Čita se: Knjiga *in* zvezek. Kazoč na besedo „*in*“ vелеva učitelj: Čitaj to besedo, ki ti jo kažem. (večkrat.) To besedo čitam tudi jaz počasi in razločno. Poslušajte glasove! (*i . . . n . . .*) Kaj slišite najprej? (*i . . .*) Znamenje za ta glas vam napišem. Čitaj! Kaj slišite potem? (*n . . .*) Tudi to znamenje vam napišem.

Artikulacija: Glas „*i*“ se izgovori, ako se ustni koti raztegnejo, zobje in ustnice so tako blizo skupaj, da ni odprtine niti za debelino otroškega prsta. (Se pokaže). Glas „*i*“ se lahko poje. Pokaže se tudi lahko v obrazcih slika o držanju ust pri izgovarjanju samoglasnikov, ki si jo vsak učitelj lahko sam naredi:

Glas „*n*“ se pa izgovori, ako se jezik pritisne na zgornje zobe in dlesne. Zrak se spušča skozi nos. (Glasú „*n*“ ni mogoče izgovoriti, ako stisnemo nos.)

Čitaj, kar pokažem! (pokaže se večkrat zdaj na *i*, zdaj na *n*.)

Kaj je to? (se pokaže na „*i*“.) Danes hočemo to črko pisati. Ker tak „*i*“ pišemo, rečemo: To je pisani „*i*“. (V 30—40 minutah je mogoče predelati samo eno pisno obliko.) „*i*“ naredim še enkrat na tablo. Glejte na tablo! Naredim jo še enkrat, glejte, kolikrat potegnem s kredo. Koliko potegljajev? (3) Kaj še? (pika). — Koliko debelih, — tankih črt? — Katere dele ima pisani „*i*“? (Črka se razstavi.) (Tanek potegljaj navzgor, spodnji lok in piko). Ti deli se še enkrat sestavijo in učenci poizkusijo narediti obliko črke s prstom v zraku (učitelj vleče medtem z ravnilom po napisani črki ali pa v zrcalni sliki z levo roko v zraku) potem jih delajo učenci na šolsko tablo in končno najprej s suhim peresom potem takoj s črnilom v zvezke (početnice).

Kake druge polure v tednu se po ponavljanju črke „*i*“ pokaže na enak način črka „*n*“. (pet potegljajev, dve debeli in tri tanke poševne črte, sestojna dela: zgornji lok in vijuga).

Ko se učenci navadijo pisati te prvi črki, se pokažeta takoj nato tiskani črki. (Narišeta se pa lahko tudi prej pred učenci na tablo). **ĭ n**. Tiskani črki se opišeta, primerjata med sabo in s pisanima črkama. Najboljše učilo za ta oddelek pouka je čitalni stroj, ki naj ga ima vsak učitelj pri roki. Od vsake črke mora imeti po več izvodov, da more ž njimi nastaviti kar po več besed, ki mu potem služijo kot prva vaja v čitanju tiskanih besed.

Učenci poznajo zdaj glasova in pisani in tiskani črki *i*, *n*. Vajam v določanju (čitanju) teh črk sledi vaja v vezanju teh dveh glasov, v vezanju pisanih črk in čitanju vezanih črk. N. pr. Veži glas „*i*“ in „*n*“! (večkrat.) Besedo „*in*“ napišem. Kaj slišiš najprej? (*i*.) Kaj potem? (*n*) Črko „*n*“ privežem na „*i*“. (Beseda „*in*“ se napiše.) Čitaj, kar sem napisal! (Učitelj kaže — učenci čitajo.) — To besedo tudi nastavimo.

Izpočetka nastavlja učitelj izprašuje: Kaj poiščem najprej? (**ĭ**) Kaj potem? (**n**) — Učitelj nastavi na desko besedo **in**. Čitaj! L.! (Enako se postopa pri napisovanju in nastavljanju besede „*ni*“.)

Čitajmo, kar imamo napisanega na šolski tabli in nastavljenega na čitalni deski! (večkrat.) — Temu sledi napisovanje besed „*in*“, „*ni*“ v zvezke.

Ko so učenci tako pripravljeni, se preide šele k čitanju iz čitanke. Najprej čita učitelj in omenja pri tem vse kakor pri podavanju. Torej: Knjiga *in* zvezek,

pisani *i*, pisani *n*,

in (čita vezaje)

tiskani **i**, tiskani **n**

dalje pa glaskuje črke in čita besede. Konec pa:

En vinar *in* en vinar, eden *in* eden. (računsko znamenje +.)

Tako čitajo tudi učenci, najprej posamezniki, končno v zboru.

Pisana tvarina v čitanki se lahko v zvezke prepiše.

K prihodnji normalni besedi se ne preide prej, dokler si niso učenci teh dveh pisanih in tiskanih črk dobro zapomnili. Približno po dva glasova (črki) v enem tednu ali vsaj trije v 14 dneh se predelajo izlaha. (I. razred obenem 1. šolsko leto.)

2. normalna beseda „mu“

(m, u).

Že med pisanjem in čitanjem pri normalni besedi „*in*“ je treba pripravljati snov za prihodnjo normalno besedo. Govoriti bo pri naz. nauku o kravi. Priliko za to ima učitelj pri opazovanju jeseni na podlagi stenske slike. (Hölzels Wandbilder für den Anschauungs- und Sprachunterricht, Blatt III.) Druga učila, ki jih potrebuje za nazorni nauk o kravi, bi bila Gerold-ova stenska tabla — krava, vol, tele — št. XXI, Janskega stenska slika — kmetsko dvorišče, razen tega še: trava, seno, slama, korenje, maslo, sir, usnje in rog.

Pouk o kravi se lahko prične tudi z vprašanjem, kaj so otroci zajtrkovali. Nekateri omenijo kavo, drugi mleko. Odkod dobivamo mleko? (Daje ga krava.) Ali je kdo že kaj slišal o kravi? (Učenci pripovedujejo, kar vedo o tej živali.) Danes boste pa še več slišali o kravi. (Pokažem Geroldovo stensko sliko.) Imenujejo se upodobljene živali: krava, vol, tele (govedo). Pokaži mi kravo!

Ali veš, kaj je krava? (... žival.) Kje si videl kravo? (... pri sosedu.) Sosed ima kravo doma. Kako pravimo živalim, ki jih imamo doma? (... domače živali.) Kaj je torej krava? Krava je domača žival. (Ponoviti!) Kje ima sosed kravo? (... v hlevu.) (Pokažem Janskega sliko: kmetsko dvorišče.) Tu vidimo hlev. Pri vratih opazimo kravjo glavo. Kje imamo kravo? (... v hlevu.) Ali: Kje jo imamo? Imamo jo v hlevu. (Ponoviti!) Da more v hlevu živeti, ji

moramo dajati ali pokladati hrano. Pokazati vam hočem, kaj pokladamo kravi za hrano. (Zdaj pokaže učitelj travo, seno, slamo (korenje). Vsak predmet se imenuje, učenci pa ponavljajo. Potem vpraša: Kaj ji pokladamo? (Učenec govori, učitelj pa kaže na predmete, ki so postavljeni za učence od leve proti desni.) Pokladamo ji travo, seno ali slamo (korenje). (Ponoviti!) — Krava rada večkrat in veliko je. Kdo vé, kaj stori, kadar je lačna, pa nima hrane v hlevu? (... kliče.) Kako kliče? (... *mu*.) Rekli bomo: Kadar je lačna, kliče: *mu*! (Ponovi!) Ali ostane krava tudi poleti ves čas v hlevu? (Gonimo jo na pašo.) Kje pa ima svojo pašo? (na travniku.) Kaj dela torej poleti? Poleti se pase na travniku. (Ponoviti!) Kaj mislite, ali se more ves dan pasti? Kaj stori, ko je sita ali ko se napase? (... se vleže, počiva.) Recite: Ko se napase, počiva. (Ponoviti!) Zakaj pa imamo krave na domu? (... dajejo nam mleko.) Mleko je za nas zelo potrebno. Na mleku se nabira smetana, ki jo mati rabi v kuhinji. Iz smetane se dela maslo. Tudi sir delamo iz mleka. (se pokaže.) Naštej, kaj nam daje krava? Krava nam daje mleko (smetano, maslo in sir). (Ponoviti!) Ko pa krava ne more več mleka dajati, jo prodamo mesarju. Ali veš zakaj? Kaj more mesar od zaklane krave porabiti? (... meso, kožo in rogove.) Kaj dobiva mesar od nje? Mesar dobiva od nje meso, kožo in rogove. (Ponoviti!)

Ponoviti hočemo, kar smo se o kravi učili.

1. Kaj je krava?
2. Kje jo imamo?
3. Kaj ji pokladamo?
4. Kako kliče, kadar je lačna?
5. Kje se pase poleti?
6. Kaj stori, ko se napase?
7. Kaj nam daje?
8. Kaj dobiva mesar od nje?

Ponovi, kar veš o kravi! (brez vprašanj.)

Umetniška vzgoja. Oglejmo si sliko v čitanki! Čitanke na klop! (1! 2! 3!) Odprite čitanke tam, kjer so naslikane krave. (Se pogleda, ako imajo vsi učenci na pravi strani odprto.) Kaj vidiš na tej sliki? (krave.) Na tej sliki je več krav. Ali ve kdo, kako pravimo še, ako vidimo več krav skupaj? (... čreda, kravja čreda.) Kakšne barve so? (sive, rjave, lisaste.) Kaj delajo? (... se pasejo, stojе, leže.) Oglejte si sivo kravo, ki je najbolj v ospredju. Kaj pa dela ta? (muka.) Ali si že slišal, kako muka? (mu!) Dolgčas ji je po teletu, najbrže bi bila že rada pri njem. Kje so krave? (... na travniku.) Kako se imenuje travnik, na katerem se pasejo živali? (pašnik.) Kaj vidite na sliki še? (kmetsko hišo in drevje.)

Dobivanje novih glasov. Kako kliče krava? (mu.) Povej še ti! Povej sam! Povejte vsi! „*mu*“ napišem na tablo:

mu

Čitaj, kakor kažem! (Parkrat!) Poiščimo glasove, ki jih slišimo v besedi „*mu*“. Čitam najprej sam. (*m ... u ...*) Kaj sem izgovoril najprej? (*m ...*) Znamenje za ta glas napišem. Čitaj ga! Kaj sem izgovoril za „*m*“? (*... u.*) Tudi to napišem:

m u

Artikulacija. Glejte, kako izgovarjam prvi glas. (Pri tem kaže na črko „*m*“.) Izgovarjamo ga z zaprtimi usti, sapo pa spuščamo skozi nos. Tako-le. Poizkusi! Še ti! Izgovorim še drugi glas. Glejte name! Ustnice zavihniti, tako-le! Poizkusi! Še ti! (Šematična slika: samoglasniki.) Glas „*u*“ se tudi lahko poje. — Vaja v izgovarjanju obeh glasov.

Podavanje pisanih znamenj. Danes vam pokažem najprej, kako se piše znamenje (črka) za prvi glas. Imenuj mi še enkrat prvi glas! (*m ...*) Napišem ga. Glejte na tablo! (Učitelj ga napiše posebej in sicer veliko in razločno.) Kaj je to? (To je pisano znamenje za glas *m* ali kratko: To je pisani *m*.) Določi se število potegljajev (7), debele in tanke črte (3 + 4). Črka se razloži v elemente (dva zgornja loka in vijuga). Primerja se z že znanim „*n*“.

Vaja v pisanju. Učenci pišejo črko

1. s prstom v zraku,
2. s kredo na tablo in
3. s peresom v zvezke.

O drugi priliki enak postopek za podavanje pisanega znamenja za drugi glas (*u*). (Elementi: tanek potegljaj navzgor kot pri pisanem *i*, dva vezana spodnja loka.)

Podavanje tiskanih znamenj za glasova (črki) *m*, *u*. Kako kliče krava? (*mu*.) Danes vam hočem še s tiskanimi črkama nastaviti besedo „*mu*“. (Tudi se lahko pred nastavljanjem nariše tiskana beseda na tablo pod napisano besedo.) Glaskuj besedo! (*m ... u ...*) Kaj nastavim najprej, — kaj potem? (Učitelj vzame te črki iz čitalnega stroja in nastavi: **mu**.)

Kaj je prva črka? (tiskani *m*) — druga? (tiskani *u*.) Oglejmo si prvo črko, primerjajmo jo s pisano. Oglejmo si drugo črko, primerjajmo jo s pisano. (Štejejo se debele črte; pove se, da so stoječe; napove se, kje

so zvezane.) Primerja se tiskani „m“ z že znanim tisk. „n“, tudi tiskani „u“ naj se primerja ž njim, ker ga otroci radi zamenjavajo.

Vaja v vezanju novih glasov z znanima in znanim z novima in napisovanje in nastavljanje teh zlogov. Učitelj napiše na tablo in nastavi na desko črke, ki so se jih dosedaj učili (*i, n, m, u*). Temu sledi vaja v čitanju teh črk. Veži glas *m* in *u*, *m* in *i*, *u* in *m*, *i* in *m*, *u* in *n*, *n* in *u*. Vsak zlog izgovorivši ga učitelj napiše in učenec nastavi na desko. Napisane in nastavljene zloge učenci čitajo. Napisane tudi prepíšejo, kar je obenem predvaja za prepisovanje tiskanega.

Čitanje iz čitanke str. 11. — Čitanju po učitelju sledi čitanje srednjedobrih učencev, potem boljših in končno slabih učencev. Učitelj pazi, da vsi učenci pri čitanju na čitano snov tudi kažejo. Do stvarne razprave pri tem ne pride. Končno se čita tudi v zboru, to pa zato, da pridejo v številnih razredih, vsaj na ta način, vsi učenci na vrsto.

Pisana tvarina iz čitanke se lahko porabi za prepisovanje v zvezke.

Tu se je treba precej časa muditi, da si učenci dosedanje glasove in pisane in tisk. črke dobro zapomnijo in jih ne zamenjavajo. „i“ in „u“ še ne delata toliko preglavice, pač pa „n“ in „m“. Vedno in vedno se še naleti učenec, ki glaskuje „m“ kot „mn“.

3. normalna beseda „mi-za“

(z, a).

Nazorni nauk. Ako ima učitelj pripravno mizo v šolski sobi, naj kar to uporabi kot učilo. Zanimanje za predmet se lahko vzbudi z uganko:

Noge ima, ne zna hoditi.

Veliko mora pa nositi.

V sobah vidimo jo stati.

Stvari nam ni težko spoznati.

Uganko pove učitelj počasi. Učenci poslušajo. Ker se pa učenci pri enkratnem pripovedovanju le težko vglobé v vsebino, zato jo še enkrat ponovi. Učenci ugibajo in z učiteljevo pomočjo primerjajo svoje rešitve z vsebino uganke. Ko pridejo učenci do prave rešitve, torej do mize, vpraša učitelj, kaj vedó učenci že iz uganke povedati o mizi in kaj vedó še razen tega o njej. Potem se izvrši učna napoved.

Rekli smo, da mora miza nositi skledе, krožnike in drugo. Pridi sem in pokaži, kam postavljajo mama skledе in krožnike. Ali vé kdo, kako se imenuje ta del? (se pokaže na vso ploščo.) Ako nihče ne vé,

pove učitelj: To je plošča. Kaj je to? (... plošča.) Kaj ima torej miza? (Miza ... ploščo.) Kam pa spravljajo mati žlice, vilice in nože? Pridi sem in pokaži? Odpri, ako znaš! (Ako ne zna, se pokaže.) Poizkusi še ti! Kaj je to? (se pokaže na miznico.) (... miznica.) Ponovi! Kaj ima miza še? (... miznico.) (Pri vprašanju in odgovoru je treba vedno kazati.) Poglejte sem! Kaj ima pa miza še? (se pokaže na noge.) (M ... noge.) Ponovi! Ponovno, katere dele ima miza. (Učitelj kaže, učenec govori:) Miza ima ploščo, miznico in noge. (Ponoviti!) Pridi sem, oglej si in otiplji ploščo! Kaj meniš, iz česa je plošča? (... iz lesa.) Ti si pa oglej in otiplji miznico. Iz česa je miznica? (... iz lesa.) Oglej si in otiplji še noge! Iz česa so noge? (... iz lesa.) Iz česa so plošča, miznica in noge? (... iz lesa.) Iz česa je torej miza? (... iz lesa.) Lepše: Miza je lesena. Kakšna je miza? (... lesena.) (Ponoviti!) Kako pa pravimo rokodelcu, ki izdeluje mize? (... mizar.) Kdo izdeluje mize? Mize izdeluje mizar. (Ponoviti!) Zdaj hočemo še povedati, čemu imamo mize. Kaj delate pri mizi pri vas? (... jemo.) Kaj pa pri vas? (... pišemo.) In pri vas? (... čitamo in šivamo.) Kaj delamo torej pri mizi? Pri mizi jemo, pišemo, čitamo in šivamo. (Ponoviti!)

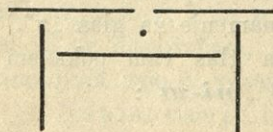
Govorne vaje: Ponovimo, kar smo se učili o mizi!

a) na vprašanja:

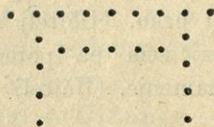
1. Katere dele ima miza?
2. Kakšna je?
3. Kdo jo izdeluje?
4. Čemu jo imamo?

b) Povej sam, kar veš o mizi! Še ti!

Vaje v tvornosti. Mizo ste si dobro ogledali in povedati znate tudi že nekaj o njej. Poizkusili mi boste sedaj podobo mize narediti s paličicami in sicer tako, kakor jo vidite od spredaj. Učitelj da vsakemu učencu po pet paličic in učenci poizkušajo napraviti tak-le lik:

Tudi s polaganjem
graha narede učenci
lahko to-le:

Risanje: Z opazovanjem črt na predmetu se določijo z učiteljevo pomočjo ležeče in stoječe črte. Po primerjanju dolžin posameznih črt in opozoritvi na druge stvari, ki pridejo pri risanju v poštev, jim razdeli učitelj pole (najboljši debel „Packpapier“), ki jih pritrdijo na držce. Na to narede potem učenci z ogljem, (s kreda ali svinčnikom) svoj prvi poizkus (dva učenca delata na tablo). Ta prvi poizkus na tabli in pri posameznikih se popravi in naredi drugi, sev, le v veliki obliki.

Računski pouk. Koliko plošč ima miza? (... eno ploščo.) Kako pravimo temu delu pri plošči? (... ogel.) Koliko oglov ima plošča? (... štiri ogle.) Pridi, preštej jih! Koliko nog ima ta miza? (... štiri noge.) Po koliko nog imajo mize še? (... tri noge.) Koliko miz imate pri vas? Koliko oseb sedi pri vas pri mizi? Koliko pri vas? Koliko žlic je treba? itd.

Vzgojne opazke: Kakšna mora biti miza vedno? (... snažna, ne zamazana.) Pri mizi sedite vedno mirno in dostojno! Ne naslanjajte se na mizo in ne podpirajte glave! Na mizo ne smemo sedati. Kadar te obišče gost, vstani izza mize, pojdi mu naproti in ponudi mu stol!

Dobivanje novih glasov: Kaj je to? (se pokaže na mizo.) Kaj je to, miza? (... je beseda.) Koliko zlogov ima beseda „*mi-za*“? (Ako učenec ne vé, ponazori učitelj zloge s tem, da vsak zlog name-noma posebej izgovori.) Povej prvi zlog! (*mi*) Še ti! Ta zlog napišem. Povej drugi zlog! (*za*) Tudi ta zlog napišem. Čitaj, kakor kažem!

mi-za

Čitaj še enkrat prvi zlog! (*mi*) Glaskuj ga! Kateri je prvi glas? (*m*...) Napišem. Drugi glas? (*i*) Napišem. (Pod zlog „*mi*“ v besedi „*mi-za*“ napišem:

mi-

Poiščimo še glasova drugega zloga! (se pokaže na „*za*“.)

Podavanje novih glasov in pisanih znamenj (črk) *z*, *a*: Povej še enkrat drugi zlog! (*za*). Ta zlog hočem sam prav počasi izgovoriti, vi pa pazite, katere glasove boste slišali. (*z*... *a*...) Kaj sem izgovoril najprej? (... *z*...) Za ta glas vam napišem znamenje ali črko. (Učitelj napiše *z*.) Kaj je to? (... znamenje za glas „*z*“.) Kaj sem pa potem izgovoril? (*a*). Tudi za ta glas vam pokažem znamenje. (Učitelj napiše pod zlog „*za*“ v besedi „*mi-za*“:

za

Povej še enkrat ta glas! (se pokaže na *z*.) Kdo ve, katera žival se tako oglašča *z*... *z*... *z*? (... muha, čebela.) Povej še drugi glas! (se pokaže na *a*.) Kdaj pa pravimo *a a a*? (kadar se začudimo.)

Artikulacija: Učitelj izgovori še enkrat prvi glas (*z*) in opiše, kako se pravilno izgovori. (Zgornje zobovje se dotika nalahko spodnjega

in nanje položi konec jezika.) Učitelj gre od učenca do učenca, da se prepriča o pravilnem izgovarjanju. One, ki imajo v tem oziru kako hibo, zabeleži. Spredaj škrbasti otroci tega glasu ne morejo čisto izgovarjati.

Ravnatoko pri drugem glasu (*a*.) Glejte na moja usta! Ustnice in čeljusti odpremo na široko, tako-le: *a a a*. Poizkusi še ti tako! Ako učenec ne zna pravilno odpirati ust, naj mu pomaga pri tem učiteljevo žepno zrcalo. Glas „*a*“ se tudi lahko poje. (Šematična slika.)

Ogledovanje in opisovanje novih pisnih oblik: Katera nova glasova smo se zadnjič naučili? Črki za ta glasova vam napišem na tablo. Kako se glasi prvi? (*z*) To črko se bomo učili pisati. Napišem vam jo še enkrat na tablo. Učenci opazujejo. Določi se število potegljajev (7), debele in tanke črte (2 + 5) in nje elementi: zgornja in spodnja vijuga in poševna izjemoma tanko navzdol potegnjena črta.

Vaje v pisanju. Kakor prej. (Prve poizkuse s suhim peresom.)

Ob drugi priliki enak postopek pri podavanju pisane črke *a*. (7 potegljajev; dve debeli, 3 tanke črte; tanka črta potegnjena navzgor jajčasta črta in spodnji lok.)

Vsi izdelki se popravljajo pri posameznih učencih ali, ako je večina učencev oblike slabo pogodila, pred celim razredom.

Podavanje tiskanih črk za nova glasova: Ko so si učenci novi pisni obliki dobro zapomnili, se preide k tiskanim. Katero besedo sem zadnjič napisal na tablo? (*mi za*.) Danes jo bomo nastavili na čitalno desko. Kako se glasi prvi zlog? (*mi*.) Glaskuj ga! (*m ... i ...*) Pridi sem in nastavi! (Učenec tiho glaskuje nabira tisk. črki *mi* in nastavi.) Čitaj! — Kako se glasi drugi zlog? (*za*.) Glaskuj ga! (*z ... a ...*) Prvi glas? (*z ...*) (Učitelj vzame iz čit. stroja tiskani „*z*“ ter ga postavi na desko.) Čitaj! Drugi glas? (*a ...*) (Učitelj nastavi tisk. *a*.) Kaj je to? (tisk *z*.) Kaj pa to? (tisk. *a*.) Temu sledi opis teh tisk. črk. (Pri opisu se je ozirati le na najvažnejše znake, pri podobnih le na razlike.)

Vaja v vezanju novih glasov z že znanimi: Veži glas *z* in *a*, *z* in *i*, *z* in *u*. (Vaj v vezanju glasov *a* in *z*, *i* in *z*, *u* in *z* tu še ne priporočam, ker se pri tem glas „*z*“ izgovarja podobno „*s*“.) Nadaljnja vaja v vezanju: *n* in *a*, *m* in *a*, *a* in *n*, *a* in *m*.

Napisovanje in nastavljanje teh zlogov. — Čitanje — Prepisovanje.

Napisovanje in nastavljanje besed kot priprava za čitanje iz čitanke: Oglejmo si danes sliko „*mi ze*“ v čitanki. Čitanke na klop! (1! 2! 3!) — Kdo sedi pri mizi? (... mama, Zoran in Ana.) Na čem sedita mama in Zoran? (... na zofi.) Na čem sedi Ana? (... na stolu.) Kaj dela mama? (... pleše.) Kaj dela Ana? (... piše.) Kaj dela pa Zoran? (... čita.) Kakšna je miza? (... čista, ni zamazana.) Kaj stoji na mizi? (... vaza s cveticami.) Kaj je še na

mizi? (... tintnik.) Kaj visi na steni? (... razpelo in podobe.) O tej sliki bomo kaj napisali. Čitanke pod klop! (1! 2! 3!)

Kdo sedi pri mizi? (... mama.) Koliko zlogov ima beseda „ma-ma“? (... dva.) Povej prvi zlog! (ma...) Glaskuj! (m...a...) (Ravnotako pri drugem zlogu.) Glaskuj celo besedo! To besedo napišem. Narekuj! Čitaj, kar sem napisal! Pridi k čitalni deski in nastavi besedo „ma-ma“. (Učenec nabere najprej v roko črke po vrsti, potem jih po vrsti tudi nastavi.) Čitaj, kar je nastavil! Še ti!

Po primernih vprašanjih — n. pr.: V katerem letnem času sedé otroci najraje tako-le pri svoji mami? (... pozimi.) Kako se imenuje letni čas? (... zima.) — Kaj smo rekli, kje ima mama vazo? (... na mizi.) Napisali in nastavili bomo: na mizi. — Kakšna je miza? (... čista ali ni zamazana) — se enako postopa pri napisovanju in nastavljanju besed: zi-ma, na mi-zi, ni za-ma-za-na. Napisano in nastavljeno služi za vajo v čitanju, napisano za vajo v prepisovanju.

Vaja v čitanju iz čitanke str. 12. Vajo čita najprej učitelj, počasi in razločno, učenci čitajo kazaje napolglasno ž njim. Ker se je vsebina že pri pripravi raztolmačila, odpade stvarna razprava. Čitanje kakor pri prejšnjih vajah.

Spisna vaja. Prepisovanje prečitane pisane ali tiskane snovi.

4. normalna beseda „ro-ža“

(r, o, ž).

Nazorni nauk: Učila za to učno sliko bi bila: rožni grm na šolskem vrtu, vejica s cvetom (porabi se tudi lahko ponarejen cvet ali lepa razglednica z rožnim cvetom), stenska tabla: vrt z rožnim grmom. (K. Jansky, Wandbilder für den Anschauungsunterricht, Nr. 17.)

Učitelj povede v duhu otroke na vrt. Otroci pripovedujejo, da so na njem grede in pota; da raste na gredah drevje, zelenjad in cvetice. Potem naštevajo vrtné cvetice, ki jih poznajo. Nekaj jih pokaže še učitelj, med temi tudi vrtnico ali rožo. Katera izmed teh cvetic vam najbolj ugaja. (... roža.) Zakaj? (... ker je najlepša izmed vseh.) Katera cvetica je najlepša? Najlepša cvetica je roža. (Ponoviti!) Kakšne barve je ta roža? (... rdeče barve.) Ker je pa ta rdeča barva res lepa, pravimo: Je lepo-rdeče barve. Ali je kdo izmed vas videl rožo, ki je bila drugačne barve? (... bele, rumene barve.) Kakšne barve je (roža)? Je lepo-rdeče (bele ali rumene) barve. (Ponoviti!) Ali imamo rožo samo zaradi lepe barve tako radi? Zakaj jo imamo še radi? (Otroci vonjajo rožo.) (... diši.) Da, celo prav prijetno. Recimo: Diši prav prijetno. (Ponoviti!) Na čem pa raste? (Rastlina, na kateri raste roža, se imenuje rožni grm.) Rožni grm sem vam že

pokazal na vrtu. Kje raste? Raste na rožnem grmu. (Ponoviti!) Ali se še spominjate, katere dele ima rožni grm? (... deblo.) Ali je deblo tako visoko kakor pri drevesu? (... ne.) Kakšno pa je? (... nizko.) Kakšno deblo ima grm? (... nizko deblo.) Kaj ima pa grm še? (... veje.) Povej vse, kaj ima grm? Grm ima nizko deblo in veje. (Ponoviti!) Tu v roki imam majhno vejo ali vejico. Kaj opaziš na njej? (... liste.) Kakšni so ti listi? (... jajčasti.) Kaj opazimo na vejah? (... jajčaste liste.) Kaj pa opazite še na vejah? (namenoma otroka malo zbode.) (bodice, trne.) Kakšne pa so bodice? (... ostre.) Rekli bomo: Na vejah opazimo jajčaste liste in ostre bodice. (Ponoviti!) Kaj smo rekli, kje raste rožni grm? (... na vrtu.) Ponovi! Rožni grm raste na vrtu. (Ponoviti!) Kdo pa skrbi na vrtu za rožni grm, da lepo raste in da se ne posuši? (... vrtnar.) Kaj pa dela vrtnar z rožnim grmom? (... obrezava, snaži, zaliva.) Namesto tega lahko rečemo: Vrtnar ga goji. Kdo ga goji? Goji ga vrtnar. (Ponoviti!)

Ponovitev tvarine a) na vprašanja, b) brez vprašanj.

Umetniška vzgoja. Oglejmo si sliko v „Moji prvi čitanki“! (str. 13.) Koga vidite na tej sliki? (... vrtnarja.) Kaj ima v rokah? (... škropilnico.) Kaj dela ž njo? (... škropi, [poliva, priliva]). Ali poznaš zdaj rastlino, ki ji priliva? (... rožnemu grmu.) Kakšne rože rastejo na tem grmu? (... rdeče rože.) Na čem raste ta rožni grm? (... na gredi.) Koliko gred vidiš na sliki? (... dve.) Kaj pa raste na drugi gredi? (... cvetice, grmovje in drevje.) Kaj pa je med gredami? (... pota.) Katere barve vam na tej sliki posebno ugajajo? (... lepo-rdeča in razno-zelena barva.)

Pripoved. naz. nauk: O roži pove učitelj potem znano narodno legendo: Kako je nastala rdeča roža?

Sv. Jožef, Marija in Jezušček so na poti v Egipt zašli v bodeče trnje. Sv. Jožef in Marija sta lepo pazila, da bi Jezuščka ne oprasnili trnje ali grmovje; bilo pa je tako gosto, da ga nista mogla obvarovati. V ročico se mu je zasadil oster trn, in iz rane je kanila na zemljo kaplja krvi. Iz zemlje pa je pognala najlepša vseh cvetic na božjem svetu, veselje vsakemu človeškemu očesu, živordeča in lepodiseča roža.

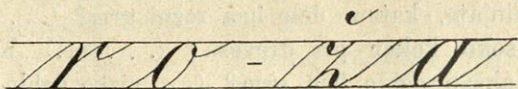
Risanje: rožni list, škropilnica.

Dobivanje glasov (r, o, ž). — Učitelj pokaže rožo in vpraša: Kaj je to? (roža.) Beseda „roža“ se razstavi v zloge. Ti se določijo in napišejo:

✓
ro-ža

Pove se še enkrat prvi zlog, ta se glaskuje, za glasove se napišejo prava znamenja (pisane črke). Ravnotako pri drugem zlogu.

Na tablo se pod zgornji napis pristavi:

Povej glasove, kakor jih kažem. Kaj je to? (se pokaže na *r*.) (To je pisani *r*...) (ravnotako pri *o*, *ž*.) Kaj pa je to? (se pokaže na *a*.) (To je pisani *a*.) Tega že poznate.

Artikulacija. Pri glasu „*r*“ tresemo s sapo konec jezika. Učitelj pokaže. Vaja v izgovarjanju, najbolj v zvezi z drugimi soglasniki, kakor: *dr*, *br*, *pr*, *kr*.

Pri glasu „*o*“ odpremo usta na široko, ustnice malo zavihnemo in zakrožimo. (Šematična slika.) Glas „*o*“ tudi lahko pójemo.

Pri glasu „*ž*“ položimo jezik široko na nebo, zobe stisnemo in spuščamo zrak skozi nje.

Vaja v izgovarjanju teh treh glasov (pri tem se vedno kaže na dotične črke v besedi).

Ogledovanje novih pisnih oblik in vaje v pisanju: Napove se, da si učenci najprej črko „*r*“ dobro ogledajo. V to svrho se še enkrat napiše. Učenci opazujejo. (Določi se pet potegljajev, dva pritiska s peresom in elementa: zgornji lok in tanka črta s ključico.)

Vaje v pisanju kakor pri prejšnjih črkah. O drugi priliki najprej ponavljanje, potem se vadijo učenci ravnotako črko „*o*“. (6 potegljajev; 2 (3) pritiski; tanka črta, jajčasta črta in ključica. Temu sledi končno še napisovanje že napol znanega *ž* (kakor pri „*z*“ s ključico).

Podavanje tiskanih oblik: Normalno besedo učitelj glaskuje s tiskanimi črkami nastavi. Otroci ogledujejo nove tiskane črke *P*, *O*, *Ž*. Nove tiskane črke se opišejo in primerjajo s pisanimi in podobnimi že znanimi tiskanimi črkami. — Vaja v čitanju v drugi razvrstitvi in v zvezi s ponavljanjem vseh že znanih tiskanih črk.

Vaja v vezanju novih glasov z znanimi. (Kakor prej.) Otroci dobé nove zloge, ki nimajo sicer vsebine ali so kot pripravljalna vaja za pisanje (zveze črk) in čitanje (zveze glasov) zelo potrebni. Zlogi pri tej vaji bi bili: *ro*, *ri*, *ru*, *ra*; *ža*, *žo*, *ži*, *žu*; *or*, *ir*, *ur*, *ar*. Vaje *až*, *ož* itd. se ne priporočajo na tej stopnji, ker se glas *ž* izgovarja podobno *š*. Tudi: *no*, *mo*, *zo*, *on*, *om* je pritegniti tej vaji. Da se ta oddelek pouka malo poživí naj učenci naštevajo besede z omenjenimi zlogi.

Napisovanje, nastavljanje in čitanje teh zlogov.

Večino teh zlogov, zlasti one, ki se nahajajo v slovenskih besedah, je treba tudi napisati na tablo, nastaviti s tiskanimi črkami na desko, kar služi v čitalno in pisno vajo.

Napisovanje in nastavljanje besed kot priprava za čitanje iz čitanke str. 13. Ta oddelek se prične n. pr. z vprašanjem: Kdo ve kakšno besedo, v kateri se sliši zlog „ž^a“? (žari, noža.) To se pojasni, napiše, nastavi. Ravnotako za zlog „žⁱ“. (žima, zamiži), za zlog „ž^o“ (rožo ... trgam rožo) i. t. d.

Napisano in nastavljeno se čita, napisano prepíše.

Temu sledi čitanje iz čitanke str. 13. (Pomen klicaja. — Klinasta črta in pika.) — Vaja v pisanju.

5. normalna beseda „so-va“

(S, v).

Učila: Nagačena sova (velika uharica, Strix bubo, ali pegasta sova, Strix flammea). Ako tega ni na razpolago, potem: C. Gerold-ova stenska tabla št. XXXVI ali XXXVIII. O priliki kakega izleta se pokaže skalnata stena, razvalina, votlo deblo (duplo).

Snov o sovi, ki jo razpravlja učitelj o priliki nazornega nauka, bi bila:

1. Sova živi v gozdih po skalnatih stenah.
2. Podnevi spi v duplih, ponoči leta tiho okoli.
3. Lovi miši, zajce in ptice.
4. Za orožje ji služi kljukasto ukrivljen kljun in ostri kremplji.
5. Sova je nočna roparska ptica.
6. Ima velike naprej obrnjene oči, ki se svetijo ponoči.
7. Druge ptice ne marajo zanjo.
8. Tudi lovci jo sovražijo, ker napravi med divjačino mnogo škode.

Vzgojne opazke: Ne bojte se te nočne ptice! Ne poslušajte praznovernih ljudi, ki pripovedujejo, da sovino skovikanje kaj pomeni.

Memoriranje:

Črez dan iz luknje vun ne smem,

Luč slábo mojim dé očém,

Ponoči pa je malo páše.

Trdó je res življenje naše.

Risanje. Otroci poizkušajo narisati sovo (s črtami, potezami). (Gl. Mojo prvo čitanko str. 14!)

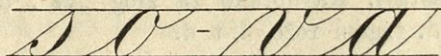
Dobivanje novih glasov (s, v). Učenci povedo, kako se imenuje nočna ptica, o kateri so zadnjič govorili (sova). Pove se, da je „sova“ beseda. Beseda „sova“ se večkrat počasi in razločno izgovori. Določi se prvi zlog (so-). Napiše. Ravnotako drugi zlog (-va).

Na tabli:

so-va

Napisano besedo je ogledati in kazaje na posamezne zloge čitati. Nato se poiščejo glasovi. Povej prvi zlog! (so-) Glaskuj ga! (s...o...)

Še ti! Povej prvi glas! (*s*.) Povej drugi glas! (*o*) — Še ti. Napišem. Narekuj prvi — drugi glas! — Čitaj! — (Ravnotako pri drugem zlogu.) Na tabli nastane pod prejšnjim napisom:

Povej vse glasove, ki jih slišiš v besedi „sova“. (Učitelj kaže obenem na črke.) Otroci večkrat glaskujejo. Katere glasove že poznaš? (*o*, *a*.) Katere slišiš danes nanovo? (*s*, *v*). (se pokaže.)

Artikulacija. (*s*) Učitelj kaže in pripoveduje: Jezik se pritisne na zobe, zobje se stisnejo. (Učenci posnemajo.) — (*v*) Zgornje, sprednje zobovje položimo na spodnje ustnice, ki so malo nazaj potegnjene. Med zobmi in ustnicami spuščamo zrak. Vaja v izgovarjanju teh glasov.

Podavanje pisnih oblik. Učitelj napiše kot pri prejšnjih črkah najprej črko s. Učenci gledajo. (Uspeh opazovanja: trije potegljaji; tenka črta potegnjena navzgor in plamenasta črta s piko; s peresom se dvakrat pritisne.) Učenci pišejo črko „s“ kot prej.

(Ravnotako se pozneje pokaže pisani v: pet potegljajev — s peresom se pritisne dvakrat — vijuga in ključica.) Vaja v pisanju črke „v“.

Podavanje tiskanih znamenj za te glasove (*S*, *V*). Oblike se narišejo pod pisane črke. Te se opišejo: (*S*) Zelo zavita plamenasta črta — podobna mesarski kljuki. — (*V*) Dve črti in sicer na levo in na desno poševna črta se stikata spodaj — podobno rogovili. (Pokažeta se tudi tiskani črki iz čitalnega stroja.) Vaja v čitanju teh črk samih — in v zvezi s ponavljanjem prejšnjih.

Vaja v vezanju novih glasov z znanimi, napisovanje in nastavljanje nastalih zlogov:

I.

so, si, su, sa;
os, is, us, as;

II.

va, vi, vu, vo;
av, iv, uv, ov.

Čitanje napisanih in nastavljenih zlogov. — Prepisovanje. Napisovanje in nastavljanje besed s temi zlogi.

sa: o-sa, ro-sa, sa-ni;
si: no-si, va-si, si-no-vi;
su: na no-su.

(Besede se pri nastavljanju pojasné.)

Čitanje teh besed in prepisovanje ali napisovanje.

Čitanje iz čitanke str. 14.

6. normalna beseda „*ov-ca*“

(c).

Ako ima učitelj priložnost, naj popelje svoje učence v pristo naravo, da si tam ogledajo pasoe se ovce, njih stajo in opazujejo njih kretanje. Ako tega ne more, naj si oskrbi dobre slike (Meinholds Tierbilder: das Schaf — barvano, 65 × 91 cm, cene: K 1'30, 1'40, 1'50) in nabere učil, ki imajo stik z živaljo, ki jo obravnavamo, kakor: bela in črna volna, ovčja hrana, strižnice i. dr. Učni postopek pa je kakor pri kravi.

Snov za nazorni nauk:

1. Ovca je domača žival.
2. Pokrita je z belo ali črno volno.
3. Pozimi biva v hlevu, poleti jo gonimo na pašo.
4. Jé mrvo, slamo, travo in deteljo.
5. Ovca je potrpežljiva, boječa in neumna žival.
6. Daje nam volno in meso.
7. Mlada ovca se imenuje jagnje.

Vaja v govoru. (Kakor prej!)

Uganka: Zakaj pojedó bele ovce več trave kakor črne? (Ker jih je več.)

Umet. vzgoja. Oglejmo si sliko v čitanki! Koliko ovac je na sliki? (Na sliki je mnogo ovac.) Ali vé kdo, kako se imenuje mnogo ovac skupaj? (... čreda.) Kdo stoji poleg črede? (... pastir.) Na kaj se opira? (... na palico.) Kako se imenuje palica, ki jo ima pastir? (... pastirska palica.) S čim je oprtan? (... s torbo.) Kdo pa stoji poleg pastirja? (... pes.) Čemu ga ima? (... pomaga mu.) Kako se imenuje pes, ki čuva ovce? (... ovčarski pes.) Kje se pase čreda? (... na pašniku.) Kaj mislite, kje je ta pašnik? (... na griču.) Kaj je vrh griča? (... pokopališče.) Kaj stoji sredi pokopališča? (... kapela.) S čim je obdano pokopališče? (... z zidovjem.) Poleg tega se lahko govori o lepoti zelenega travnika, žarečega neba i. dr.

Risanje: Pastirska palica in torba.

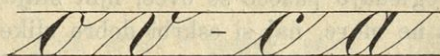
Pripovedovalni naz. nauk: Basen: Mlado jagnje. Vzgoja: Ubogljivost. Memoriranje basni in petje.

Dobivanje novega glasu (c). Kaj je to? (se pokaže na podobo.) — (... *ovca*.) Beseda „*ovca*“ se večkrat izgovori. Koliko zlogov ima beseda „*ovca*“? (*dva*.) Povej prvi zlog! (*ov*.) Napišem. Čitaj! (*ov*.) — Povej drugi zlog! (*-ca*.) Napišem. Čitaj! (*ca*.)

OV-CA

Čitaj besedo kakor kažem! Poiščimo še glasove v tej besedi! Čitaj še enkrat prvi zlog! (Glaskuj ga!) (*o ... v ...*) Koliko glasov? Povej

prvi glas! (*o* ...) Napišem. Povej drugi glas! (... *v*.) (Kakor prej!) Povej drugi zlog! Ta zlog hočem najprej sam izgovoriti. Kaj sem izgovoril najprej? (*e*) Napišem. Kaj sem izgovoril potem? (*a*) Napišem. Imenuj vse glasove v tej besedi! Učitelj kaže na posamezna znamenja v napisu:

učenci pa glaskujejo. Kateri glasovi so vam že znani? Kateri glas vam je nov? Povedati vam hočem, kako se ta novi glas izgovarja.

Artikulacija: Glas „*c*“ se izgovarja hipno s pomočjo sprednjih zob in nanje pritisnjenega jezika. (Učitelj ga izgovori vzorno, učenci posnemajo.)

Podavanje pis. znamenja. Za glas *c* vam hočem pokazati še enkrat pisano znamenje. (Učitelj ga napiše precej veliko in razločno.) Kaj je to? (To je pisano znamenje za glas „*c*“ ali kratko: To je pisani *c*.)

Učenci določijo število potegljajev (4 ali 5), število pritiskov s peresom (2) in elemente: ključica in levi lok.

Vaje v pisanju kakor pri prejšnjih črkah.

Podavanje tiskane črke. Danes nastavimo besedo „*ovca*“ še s tiskanimi črkami. Kako se glasi prvi zlog? Glaskuj ga! Pojdi k čitalni deski in nastavi! Povej drugi zlog! Glaskuj ga! (To nastavi učitelj.) Čitaj! Čitaj vse črke! Katero novo tiskano črko sem vam danes pokazal? (tiskani *c*.) Temu sledi opis nove tiskane črke. Primerja se s pisano. (Imenujejo se najvažnejši znaki, po katerih se črka spozna, pri podobnih se omenjajo samo razlike.)

Vaja v vezanju novega glasu z znanimi in znanih glasov z novim. Veži novi glas „*c*“ z „*a*“! (*ca*) Ta zlog napišem. Kaj napišem najprej, kaj potem? Čitaj! Pridi in nastavi ta zlog na čitalno desko! Čitaj! Ravnotak postopek pri zlogih

ci, cu, co;
ac, ic, uc, oc.

Čitanje napisanih in nastavljenih zlogov. Prepisovanje napisanih zlogov.

Napisovanje in nastavljanje besed kot priprava za čitanje iz čitanke. Kdo ve, kako pravijo otroci mački še? (*muca*.) Koliko zlogov ima beseda „*mu-ca*“? Povej prvi zlog! (*mu*.) Glaskuj ga! (*m ... u ...*) Povej drugi zlog! (*ca*.) Glaskuj ga! (*c ... a ...*) Glaskuj celo besedo! (*m ... u ... c ... a*.) To besedo napišem. Narekuj! Čitaj! — Pojdi k čitalnemu stroju in nastavi to besedo! Čitaj! — Na primerna vprašanja dobi učitelj tudi besede: „*ra-ca, no-vi-ca,*

ma-mi-ca“, ki jih na enak način napiše in nastavi, kar učenci potem večkrat čitajo, napisano pa še prepisejo.

Čitanje iz čitanke str. 15.

Prepisovanje pisane in tiskane snovi. Ponavljanje.

7. normalna beseda „*si-to*“

(t).

Pred razpravo te normalne besede se pokaže učencem četveročrten zvezek (najboljši: 1 : 4, 6 mm : 24 mm). Določi se srednja, zgornja in spodnja dolžina. Srednjo dolžino zaznamujejo učenci s pikami, pišejo tudi vanjo dozdej znane črke, da se tako privadijo za pisanje važni srednji dolžini.

Nazorni nauk. O situ se govori o priliki opazovanja kuhinje. Učilo: pravo sito (cena 30—50 h).

Snov: 1. Sito je kuhinjska priprava.

2. Ima obod, obroč in adro.

3. Obod in obroč sta lesena.

4. Adro je žimnato, žičasto ali svilnato. (Je tudi iz leskovih viter.)

5. Izdeluje ga sitar (v ribniški dolini). (Adra izdelujejo v Stražišču pri Kranju.)

6. Rabimo ga za presevanje in precejanje.

Slika v čitanki: Sitar sedi pri delu. V desni roki ima dleto za pretikanje viter (pretikač). Poleg sebe ima na klopi še drugo potrebno orodje: kladivo, klešče, nož in škarje. Pred njim leži izdelano sito.

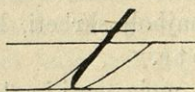
Sito učenci lahko narišejo.

Dobivanje novega glasu (t). Beseda „*si-to*“ se glaskuje. Določijo se zlogi. Beseda se po zlogih napiše.

V zlogih se določijo glasovi. Znamenja za te glasove se spodaj napišejo.

Določijo se znani glasovi in črke. Izgovori se novi glas (t) in pove, kako se izgovarja.

Pisana črka t. Napiše se še enkrat pisano znamenje za glas t.

(Nastavi se na spodnji črti srednje dolžine, vleče se do srede zgornje dolžine, potegne dol do spod. črte sred. dolžine in gor do

zgornje črte srednje dolžine, potem se potegne v sredi tega dela, ki je nad zgor. črto sred. dolžine tanka ležeča črta. Te črte je na obeh straneh enako.) Črko *t* naredi učitelj še enkrat, da štejejo potegljaje (4). Razdeli se v elemente: tanka črta, spod. lok in ležeča črta.

Vaja v pisanju.

Ko znajo učenci črko dobro pisati, se jim pokaže še tiskana.

Tiskani *t*. Na čitalni deski se nastavi beseda **si-to**.

Določi se v besedi tiskani „*t*“. Postavi se poleg pisanega, opiše se in primerja s pisanim.

Vaja v vezanju novega glasu z znanimi samoglasniki in obratno: *to, ti, tu, ta; ot, it, ut, at*. (Da se ta oddelek pouka malo poživi, naj otroci naštevajo besede z omenjenimi zlogi.)

Napisovanje in nastavljanje teh zlogov.

Vaja v čitanju. — Vaja v prepisovanju na tablo napisanih zlogov.

Kot predvaja v čitanju iz čitanke pojasnuje in napiše učitelj besede, ki se jih vadijo učenci nastavljati na čitalno desko: *si-to, ma-ti, si-ro-ta, o-ta-va, ži-to*.

Napisane in nastavljene besede dobro čitati! Napisane prepisati!

Vaja v čitanju iz čitanke str. 16. in 17. Posamezne besede v čitalnih vajah naj se uporabljajo v stavkih.

8. normalna beseda „*de-te*“

(d, e).

Snov za nazorni nauk (družina):

1. Moj oče in moja mati (moji starši) imajo štiri otroke: dva dečka in dve deklici.

2. Imajo torej dva sinova in dve hčerki.

3. Jaz imam enega (deklice: dva) brata in dve sestri (deklice: eno sestro).

4. Trije že hodimo v šolo in se pridno učimo.

5. Najmlajša sestra pa še ne zna hoditi, ne govoriti.

6. Zanje morajo mati najbolj skrbeti, ker si sama ne zna pomagati.

7. Ta sestra je še dete.

Dodatek: Moj oče in moja mati imata vsak svojega očeta in svojo mater. Ta sta meni ded in babica. Mi smo jim vnuki in vnukinje.

To razmerje pokaže učitelj na stenski sliki (K. Janskýs Wandbilder für den Anschauungsunterricht Nr. 19, Preis einer Lieferung, schulfertig 6 K.).

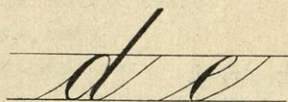
Govorne vaje. — Uganki: Očetov otrok, materin otrok, a vendar ni nobenega človeka sin. Kdo je to? (hči.)

Zjutraj po štirih, opoldne po dveh, zvečer po treh. Kaj je to? (dete, mož, starček.)

Ogledovanje slike v čitanki str. 18. Javni mestni park. Igrišče. Otroci pri igri. Mati vodi svoje dete. Rdeče krilce, bel predpasnik, avbica, čreveljčki, v roki ropotuljica. — Barve na drugih predmetih.

Risanje: ropotuljica, dojlina steklenica s sesalko iz gumija.

Iz besede „*de-te*“ se dobita na znani način nova glasova: „*d*“ in „*e*“.

Artikulacija. Glas „*d*“ se primerja z znanim „*t*“. Glas „*e*“ se lahko zapoje. — Pisanje. Piše se najprej *d* in sicer tako kot *a*, samo da sega spodnji lok do srede zgornje dolžine.

Temu sledi podavanje pisane črke *e* in vaja v pisanju. (Trije potegljaji, prva črta malo proti desni izbočena, da se petlja ne zalije; samo enkratni pritisk s peresom.) Po taktu naj učenci pišejo šele tedaj, ko so si zapomnili obliko pisane črke. Torej pišejo vedno najprej nekaj vrst brez taktiranja, šele pozneje nastopi taktiranje.

Zatem se podavata tiskani *d* in *e*. — Samoglasniki — soglasniki.

Kakor prej, sledi temu vezanje glasov in pisanje in nastavljanje tako nastalih zlogov. Glas „*d*“ se veže z vsemi samoglasniki in obratno, glas „*e*“ z vsemi dozdaž znanimi soglasniki in obratno: *de, di, du, do, da, ed, id, ud, ad, od* — *en, em, ez, er, ež, es, ev, ec, et, ne, me, ze, re, že, se, ve, ce, te*. (Snov za dve met. enoti.)

Napisano in nastavljeno se čita tolikokrat, da zna velika večina učencev. Napisano se tudi prepíše, da se učenci nauče vseh zvez.

Za predvajo v čitanju iz čitanke tvorijo učenci iz zgornjih zlogov besede, ki se pojasne in vedno potem vzorno napišejo na tablo in nastavijo na čitalno desko, temu sledi vaja v čitanju in prepisovanju teh besed.

Nato vaja v čitanju iz čitanke str. 18. in 19. Učenci naj posnemajo učitelja v čitanju. Pravilno naj naglašajo zloge v besedah — pozneje besede v stavkih. Le s tem se je mogoče izogniti tako nadležnemu „šolskemu ton“ — u pri čitanju.

9. normalna beseda „ši-lo“

(š, l).

Za ponazorovanje: K. Janský, Stenske slike delavnice in orodij: črevljar (cena 1 K), pravo šilo (cena 12 h).

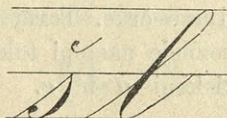
Ogledovanje slike. Na podobi vidimo črevljarja. Po čem ga spoznamo? (Črevlji, kopita, usnje, orodje, papirnate mere i. dr.) Črevlje izdeluje z roko. Črevljar je rokodelec. Črevelj sešije s šilom in z dreto. Dene ga na kopito. Drži ga s kneftro na kolenu. Pri svojem delu rabi razen šila in kneftre še nož, škarje, kladivo, klešče, pilo, krtačo i. dr. Šilo se posebej pokaže.

Govorna snov:

1. Šilo ima bodalo in držaj.
2. Bodalo je jekleno in špičasto.
3. Držaj je lesen.
4. Šilo rabi črevljar.
5. Je črevljarsko orodje.
6. S šilom se ne smemo igrati.

Šilo se nariše. (Glej čitanko!)

Beseda „ši-lo“ se večkrat izgovori, razdeli v zloge. Napiše se po zlogih. Zlogi se glaskujejo in znamenja za glasove spodaj napišejo. Določijo se znani glasovi in črke. Omenijo se novi glasovi.

Artikulacija. — Vaja v izgovarjanju novih glasov.

Pisanje. — Pisne oblike za nove glasove se posebej napišejo. Izvrševanje prve oblike ne dela otrokom težav, ker so se črko „š“ učili pri normalni besedi „so-va“, ključico pa pri „ž“.

Ob drugi priliki se pokaže pisna oblika „l“ (primerja se s črko e). Učenci jo pišejo — učitelj popravlja in vzorno v zvezke napisuje.

Temu sledi vezanje glasov „š“ in „l“ s samoglasniki in obratno. Zlogi se napišejo in nastavijo. Vse drugo kakor prej! To da snovi za 2—3 metodične cnote.

Tudi postopek pri napisovanju in nastavljanju besed kakor pri prejšnji učni sliki.

Končno čitanje iz čitanke str. 20. in 21. Besede in stavke otrokom pojasniti!

10. normalna beseda „bu-ča“

(b, č).

O priliki izleta, ki se izvrši v zato ugodnem času, si ogledajo učenci bučevino in bučo. Kak učenec prinese bučo tudi v šolo k razpravi.

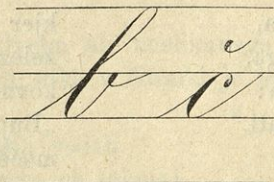
Z znano Slomškovo povestjo „Želod in buča“ se vzbudi zanimanje za predmet.

Buča se pokaže in o njej dožene sledeče:

1. Bučevina raste na naših njivah.
2. Ima velike liste in rumeno cvetje.
3. Iz cvetja nastanejo buče.
4. Buče preišči prav radi jedó.

Bučo je lahko narisati. (Glej čitanko!)

Beseda „*bu-ča*“ se na običajni način razstavi in glaskuje. Otroci slišijo dva znana glasova (*u, a*) in dva nova:

Beseda se napiše kakor je v čitanki. Novi črki se napišeta posebej.

„*b*“ se primerja z znanim „*t*“ (petlja, ki se piše v srednjo in zgornjo dolžino in ključica). Pozneje se piše „*č*“, ki je znani „*c*“ s ključico.

Nadaljnje vaje, kakor: vezanje novih glasov s samoglasniki in obratno, priprava za čitanje iz čitanke, se izvrše kakor pri prejšnjih normalnih besedah.

11. normalna beseda „meh“

(h).

Do te normalne besede se nahajajo v čitanki samo besede in zlogi z dvema glasnikoma in sicer 1. soglasnik 2. samoglasnik in obratno. Od normalne besede „*meh*“ naprej pa nastopajo nanovo besede in zlogi s tremi glasniki (samo v razvrstitvi: 1. soglasnik 2. samoglasnik 3. soglasnik). Da otroci prvo triglasno besedo laglje glaskujejo, je v to svrhu izbrana beseda „*meh*“, ki ima v sebi samo trajne glasnike, zato ne napravi glaskovanje prav nobenih težkoč.

Da dobimo besedo „*meh*“, treba govoriti o kovaču. Ako je v bližini šole, naj ga učitelj z učenci poseti, ako pa zato nima priložnosti, naj se poslužuje sledečih nazoril: K. Janský, Stenske slike delavnic in orodij: kovač (2 K), Meinholds Handwerkerbilder für den Anschauungsunterricht, Preis 2 M., Werkzeugbilder, Preis 1'20 M., slika v čitanki in ročni meh v učne namene (60 h).

Snov za pogovor:

1. V kovačnici vidimo kovača.
2. Stoji pri ognjišču.
3. Z nogo goni meh.
4. Ž njim piha v ogenj.
5. Na ognju beli železo.
6. Razbeljeno železo kuje na nakovalu.
7. Zato potrebuje klešče in težko kladivo.

Memoriranje pesmi:

I.

Poslušam kovača,
ki kladvo obrača,
ko tolče se krega,
se daleč razlega:
„Bunkati, bunkati,“
noč ino dan.

III.

In meh pa zapiše,
vse iskre pobriše;
kovač pa pritiska,
da križem se bliska:
„Bunkati, bunkati!“
jeklo trdó.

II.

Pri vroči tam peči,
kjer ogenj žareči
železo mu taja,
kovač tam razsaja:
„Bunkati, bunkati!“
močen ropot.

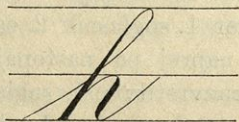
IV.

Ko pride nedelja,
kovač več ne dela,
zdaj enkrat počije,
veselja kaj užije:
„Bunkati, bunkati!“
kladvo pa v kraj.

Za preštetje. En kovač konje kuje, kol'ko žrebljev potrebuje?
Eden, dva, tri! Pojd'vun ti!

Petje. (Slavček II. šte. 41, Majcen, Šolske pesmi I. šte. 31.)

Po glaskovanju besede „*meh*“ dobi učenec dva znana glasova *m*, *e* in novi glas *h*, ki ga je kot končnik prav dobro slišati. Po napiso-
vanju besede se pokaže pisana črka

(pet potegljajev — 2 pritiska s peresom — pisna elementa: petlja
v srednji in zgornji dolžini, vijuga v srednji dolžini).

Ko se učenci navadijo pisne oblike, se pokaže še tiskana normalna beseda, posebej pa še tiskani **h**.

Na znani način se potem napisujejo na tablo in nastavljajo na desko

a) zlogi: *hi, hu, ho, he, ha,*

ih, uh, oh, eh, ah;

b) besede: *hi-ša, hu-do, ti-ho, mu-he, di-ha;*

hud, tih, suh, voh, meh, mah.

Temu sledi vedno vaja v čitanju in napisovanju v zvezke. Potem čitanje iz čitanke str. 24. in 25.

Pri tej in nadaljnjih čitalnih vajah nastopa že stvarno pojasnovanje stavkov.

12. normalna beseda „rak“

(k).

V šolo prinesi živega ali naslikanega raka (Geroldova stenska slika, tabla LIV). Tudi slika v čitanki je lepa, zato uporabna.

Učna snov:

1. Rak živi v naših vodah.

2. Podnevi se skriva po luknjah.

3. Ponoči si išče živeža.

4. Počasi lazi naprej pa tudi nazaj.

5. Žre majhne živali in vodne rastline.

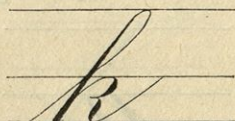
6. Lovi jih z močnimi škarjami.

7. Ima mnogo sovražnikov.

8. Tudi človek ga lovi radi okusnega mesa.

9. Živ je temnozelene, kuhan pa živordeče barve.

Kakor beseda „*meh*“ se tudi ta beseda glaskuje. Poleg znanih glasov *r* in *a* slišijo prav razločno glas *k*. Beseda se napiše, glas „*k*“ posebno poudarja in posebno napiše:

Črko učenci ogledajo in opišejo (petlja kakor pri *h*, v srednji dolžini: desni lok v zvezi z vijugo). Vaja v pisanju.

Nastavi se beseda „*rak*“ s tiskanimi črkami in pokaže tiskani **k** (opis).

Zatem nastopi vezanje glasu *k* s samoglasniki in obratno, napiso-
vanje in nastavljanje

a) zlogov: *ka, ko, ku, ki, ke,*
ak, ok, uk, ik, ek;

b) besed: *ka-va, ko-sa, ku-ra, ki-ta, ro-ke;*
kal, kol, kos, kis,
rak, lok, sok, tek.

Te napisane in nastavljene besede se vedno prej dobro čitajo,
potem pišejo.

Končno čitanje iz čitanke str. 26. in 27.

13. normalna beseda „peč“

(p).

Učila: Peč v šolski sobi, K. Janskega stenska slika št. 19, slika
v čitanki.

Uganka: Pozimi zakurjeno imamo radi,

Ne brigamo zanjo se v gorki pomladi.

Snov za pogovor:

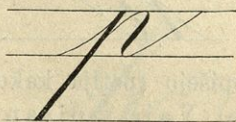
Kje smo pozimi najraje, ako nas zebe? (pri peči.) Kakšna je?
Kaj je okoli peči? (... klop.) Kaj še? (čelešnjak, čelešnik.) Čemu?
Posebno prijeten prostor za otroke je zapeček. Peči so lončene, pa tudi
železne. S čim kurimo? Kjer gori, je ognjišče. Pod ognjiščem je pepelnik.
Pri ognjišču in pepelniku so železna vratca. Dim uhaja skozi cev v dimnik.

Peč otroci tudi narišejo (glej čitanko!)

Ako je na šoli uvedeno oblikovanje (modeliranje), napravijo
učenci peč iz gline (plastilina).

Ogledovanje slike v čitanki: Pri peči sedi babica. Poleg
nje Polonica in Pepček. Pripoveduje jima lepo pravljico o „Pepelki“.
Oba jo zvesto poslušata. Prinesla jima je dobrih jabolk. Nekaj jabolk se
greje na peči. Peč je sestavljena iz pečnic. Te so zelene barve.

Kakor prej se dobi iz besede „peč“ glas in znamenje za glas

Črka se napiše. Sestojni deli so: tanka malo upognjena črta, debela
poševna črta in vijuga. Debela poševna črta se naredi v srednjo in

spodnjo dolžino, vijuga pa v srednjo dolžino. Vaja v pisanju. Tiskani „p“ se pokaže, opiše in primerja s tiskanim *d* in *b*. Potem se porabi novi glas in črka za

a) zloge: *pe, pa, po, pu, pi,*
ep, ap, op, up, ip;

b) besede: *pe-ro, pa-ša, po-ta, pu-ra, pi-vo;*
peč, pas, pot, puh, piš;
rep, kap, top, kup, kip.

Po čitanju napisanega in nastavljenega — po prepisovanju napisanega ali nastavljenega se prestopi k čitanju iz čitanke str. 28. in 29.

14. normalna beseda „jež“

(j).

Učila: nagačen jež, Geroldova stenska tabla II. (Meinholds Tierbilder in neuer Bearbeitung 65 × 91 cm, 1.50 M.)

Uganka: Kdo ima iz samih šivank suktnjo?

Govorna snov:

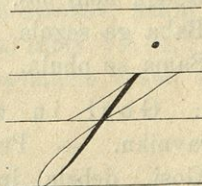
1. Jež živi pri nas v močvirnih gozdih.
2. Je malo manjši od mačke.
3. Pokrit je z bodicami.
4. Zvije se v klobčič, da skrije rilček in noge.
5. Ponoči hodi na lov.
6. Jé žabe, miši, polže in črve.
7. V hiši pobira nadležni mrčes.
8. Za zimo si izkoplje jamo.

Pripoved. naz. nauk: Jež in lisica.

Ježa učenci tudi radi rišejo.

Po glaskovanju besede „jež“ dobe učenci na znani način poleg glasov „e“ in „ž“, ki jih že poznajo, glas „j“.

Pisani

se posebej pokaže. (Piše se v srednji in spodnji dolžini, sestoji iz tanke črte in spodnje petlje s piko.)

Pozneje se pokaže še tiskani „j“. Opiše se in primerja s pisanimi, pokaže se tudi na lepenki (iz čitalnega stroja).

Vaje v napisovanju na tablo, nastavljanju, čitanju in prepisovanju v zvezke:

- a) zlogi: *je, jo, ju, ja, ji,*
ej, oj, uj, aj, ij;
- b) besede: *je-za, jo-ka, ju-ha, ja-ma, ve-ja, na ve-ji;*
jež, jok, jak, jih;
jej! boj, čuj! daj! čaj, pij!

Vaja v čitanju iz čitanke str. 30. in 31. s stvarnimi pojasnili.

15. normalna beseda „gos“

(g).

Učila: Leutemann-ova stenska slika, slika v čitanki.

Govorna snov:

1. Gos je domača ptica.
 2. Je mnogo večja od race.
 3. Vidimo jo na suhem, pa tudi v vodi.
 4. Hodi počasi, plava pa jako dobro.
 5. Jé travo, žito, kruh in krompir.
 6. Daje nam jajca, perje (puh) in meso.
-
7. Gos je pokrita s sivim ali belim perjem.
 8. Na dolgem vratu ima pomerančast kljun.
 9. Na nogah ima plavno kožico.
 10. Gos je neumna žival, ljubi pa snažnost.

Za memoriranje:

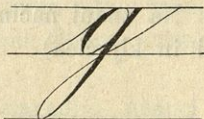
Gagaj, gagaj gos!
Dedek hodi bos,
Baba ga sezula,
Sama se obula.

Prip. naz. nauk: Gosi in žrjavi. Gosi in žrjavi so se pasli na istem travniku. — Pridejo lovci. Žrjavi, lahni in gibčni, hitro odleté. Gosi, debele in okorne, pa ne morejo. Polové jih.

Kdor ni obilo obložen, se lahko umakne vsaki nevarnosti, bogatin pa pogine z imetjem vred.

Risanje: Gosje jajce, gosje pero, noge s plavno kožico.

Pisanje in čitanje. Beseda „*gos*“ se glaskuje, napiše. Določijo se posamezni glasovi in črke zanje. Znani črki se ponovita. Novi glas (*g*) se opiše, črka se napiše in vsestransko ogleda.

(Tanka črta, jajčasta črta in spodnja petlja — tanka črta in jajčasta črta se naredita v srednjo dolžino, petlja pa v srednjo in spodnjo dolžino — s peresom se dvakrat pritisne.)

Ko se pokaže normalna beseda še s tiskanimi črkami in določi v njej tudi tiskani „*g*“, se prestopi k vezanju glasov (tvorjenju zlogov in besed).

Napisujejo in nastavljajo se najprej

- a) zlogi: *go, ga, gi, gu, ge,*
og, ag, ig, ug, eg; potem
- b) besede: *go-ba, no-ga, gi-ba-ti, gu-ba, ro-ge;*
gos, god, gad;
rog, log, u-bog, nag, po-žig, jug, beg.

Čitanje in prepisovanje.

Čitanje in stvarno pojasnovanje čitalne vaje v čitanki str. 32. in 33.

16. normalna beseda „*fi-žol*“

(f).

Učila: Nekaj fižolovih strokov, nekaj izluščenega fižola, rastlina na njivi (Geroldova stenska tabla VI. 4.). Rastlino si učitelj lahko tudi sam vzgoji, da otroci opazujejo v šoli razvitek rastline iz semena.

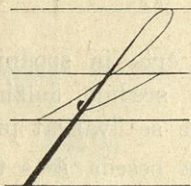
Govorna snov:

1. Fižol raste na njivi.
2. Na rastlini opazimo liste in cvetje.
3. Iz cvetja se napravijo stroki.
4. V vsakem stroku je seme.
5. Zelene stroke in izluščeno seme kuhamo.
6. Fižol je dobra jed.

Memoriranje: Čemu se jé? — Zato se jé,
da se živi,
živi pa ne
zarad jedi.

Risanje: fižolov list, strok.

Pisanje in čitanje: Na znani način dobi učitelj glas *f*, pokaže pisano (petlja v vsej dolžini in ključica)

in tiskano črko in jo uporabi kakor prejšnje črke za sledeče zloge in besede:

fi, fa, fo, fu, fe,

if, af, of, uf, ef;

fi-ga, fa-ra, fu-ži-na, fi-žol, fa-zan, fan-tič;

pif! paf! puf!

Čitanje in stvarno razpravljanje snovi v čitanki str. 34. in 35.

Napisovanje stavkov iz spomina.

17. mala pisana in tiskana abeceda.

Ko učitelj vse glasove in male črke predela, jih mora ponoviti. Čitajo jih učenci najprej iz čitalnega stroja. Razpredeli za posamezne črke so bili namreč že vnaprej zaznamovani s črkami v abecednem redu. Preučivši vsako tiskano črko, jo dene učitelj v zanj določeni razpredel. Na ta način nastane pred učenci v čitalnem stroju abecedna vrsta črk. Učenci čitajo torej v tej vrsti črke in jih obenem nastavljajo na čitalno desko, učitelj jih pa po napovedi učencovi zapisuje na tablo. Potem jih čitajo učenci, najprej glaskuje; učitelj potem črke imenuje — črkuje — in končno to vrsto črk po prvih štirih (a, be, ce, de) imenuje a b e c e d a. Učenci čitajo črkujé abecedo ter jo po nareku, po memoriranju tudi iz spomina zapisujejo.

(Čitanje iz čitanke str. 36.)

III. Čitalne težkoče.

K čitalnim težkočam prištevam najprej podobno glaseče se besede. Pomen teh besed mora učitelj učencem pojasniti, vzorno izgovarjati in dobro čitati. Zatem čitajo učenci. Oblike podobno glasečih se besed se učencem posebno dobro vtisnejo v spomin, ako jih tudi zapisujejo.

Polglasni „r“ se navadijo učenci najlaglje čitati, ako ga tolmačimo kot samoglasnik. Z enostavne besede z dvema dvoglasnima zlogoma, n. pr. „tr-ni, sr-pi“, prav lahko posnamejo „trn, srp“; ravnotako z besede „u-mr-la“ u-mrl itd. Vse te kakor tudi poznejše vaje v tem oddelku se kažejo učencem na čitalnem stroju, sevéda, za oko in roko je posebno dobro, ako se te besede tudi napišejo. Nastavljene in napisane besede služijo potem učencem kot nekaka priprava za čitanje dotičnega oddelka iz čitanke.

Drugače pa je s sestavljenimi soglasniki. Ti delajo otrokom, ako jih naleté na prejšnji stopnji, v resnici težave. Treba je torej za to posebnega poglavja. Postopek pri podajanju sestavljenih soglasnikov je lahko tak-le: Učencem se veleva nastaviti na čitalni stroj enostavne njim že znane dvo-ali triglasne besede (zloge) n. pr. *pas, gos* ali *le-ča, ra-na, lan, las, led* i. dr. Potem se jim napové, da bodo iz teh besed tvorili druge in sicer z dostavljanjem ali predstavljanjem soglasnikov. Pri takem postopanju postane živahno v razredu. Vse tekmuje, vsak hoče sodelovati. S takimi vajami se v resnici pospešuje mišljenje. Z dostavljanjem določenih soglasnikov tvorijo učenci nove besede: *past, gost*, s predstavljanjem besede *ple-ča, bra-na, alan, glas, bled* i. dr. Nanovonastale besede učitelj tudi napiše, podčrta zložene končnike in sprednjike, jih v svrhu vaje v pisanju še posebej napiše. Temu sledi vaja v čitanju nastavljenih in napisanih besed. Končno prepisujejo učenci besede s sestavljenimi soglasniki. Po teh predvajah čitajo učenci vaje iz čitanke in sicer najprej besede v stolpičih v navpični smeri navzdol, potem, ko se jim uho privadi, (da ne čitajo na pamet), tudi v vodoravni smeri. Prečitane stavke porabimo za vaje v prepisovanju.

Pojem „velika črka“ se pa podava na ta način. Razpravlja se, kakor običajno, sestavek „S pota v šolo“ (gl. M. p. č. str. 48). Učitelj ga čita, učenci za njim. V tem sestavku se nahajajo le take velike črke, ki se razločujejo od malih samo po velikosti oblike. Ko se navadijo čitati, vpraša učitelj, ako so kaj posebnega opazili na nekaterih črkah. Povedó, da so nekatere črke večje. Otroci vse te črke tudi določijo. Učitelj jim pové, da so to velike črke. Potem določijo še enkrat vse

velike črke v tem sestavku in obenem povedo, kje da stojé. Dožene se, da stoje v začetku sestavka, za piko, dvopičjem, vprašajem in klicajem in, da je prva črka pri krstnih imenih tudi vedno velika. Imenovana ločila si ogledajo učenci v sestavku, napiše jih pa učitelj tudi na tablo. Z napovedjo, da imamo poleg imenovanih velikih črk, še druge, ki se jih bomo učili tudi pisati, se prestopi k poglavju velikih pisanih in tiskanih črk.

IV. Velike pisane in tiskane črke.

Velikih črk se naučé učenci s ponavljanjem dotičnih malih črk. Poleg male pisane črke se napiše velika, poleg male tiskane se postavi velika tiskana črka. Vsaka velika pisana črka se razpravlja na običajen način: Oblika se napiše, določi se, kje se pri pisanju nastavi in kje konča, razstavi se v elemente in zopet sestavi. Temu sledi vaja v pisanju: učenci pišejo po napisani črki, pišejo jo v zraku (učitelj piše ž njimi po napisani črki ali v zrcalni sliki v zraku), dalje jo poizkusijo pisati s prstom po klopi, potem najprej s suhim peresom in končno s tinto v zvezke. Vse pisne oblike so take, da se njih izvrševanje otrokom prav lahko pojasni. Zatem sledi takoj podavanje dotične velike tiskane črke. Ko so si učenci obe veliki obliki dobro zapomnili, sledi temu napiso- vanje in nastavljanje raznih lastnih imen, kar je treba večkrat čitati in tudi napisati. Nato se prestopi k čitanju iz čitanke. Vsaka čitalna vaja v tem poglavju ima po dva oddelka: pisani in tiskani. V prvi oddelek je sprejetih po več lastnih imen, to pa raditega, da gre velika črka večkrat in v raznih zvezah skozi učenčevo duševno oko, da se vsledtega vtisne bolj trdno v spomin in da jo je z ozirom na to tudi lažje reproducirati. Za pisanje velikih črk sem pridržal črte. Večletna praksa me je dovedla do tega. Sklicujem se pa v tem oziru tudi na znana pedagoga-metodika. Kehr pravi: „Sage niemand, ein Liniennetz sei überflüssig. Das gesündeste Bäumchen wird krumm, wenn ihm der Gärtner keinen Pfahl gibt,“ Denzel pa: „Bei dem Unterricht muß überall die gebundene Übung der freien Anwendung vorangehen. Man muß den Schüler streng an der Form und an der Regel halten, damit er sich bewußt werde, was und wie er es tut, ehe man ihn sich frei bewegen lassen kann.“

Vsi tiskani oddelki v tem poglavju so pa logične celote, ki služijo za vajo v čitanju, pripovedovanju, prepisovanju ali napisovanju.

Pregled vseh malih in velikih, pisanih in tiskanih črk, ki nam služi v ponavljanje, in nauk o rabi velikih črk, ki je le nekak posnetek tega, kar se je učencem že tekom podavanja velikih črk pripovedovalo, zaključujeta to poglavje.

V. Štivo.

Med štivo, ki je zadnje poglavje v čitanki, sem privzel sestavke v vezani in nevezani besedi, in sicer: pesmice, molitvice, povestice, vsebujoče razne dogodke iz otroškega življenja, nekaj iz pripovedovalnega nazornega nauka, pametnice, uganke i. dr., torej vse, kar utegne zanimati otroka v tej dobi. Način, kako se ti čitalni sestavki pred učenci elementarnega razreda razpravljajo, je pa tako splošno znan, da se mi v to na tem mestu najbrže ni treba spuščati.¹⁾

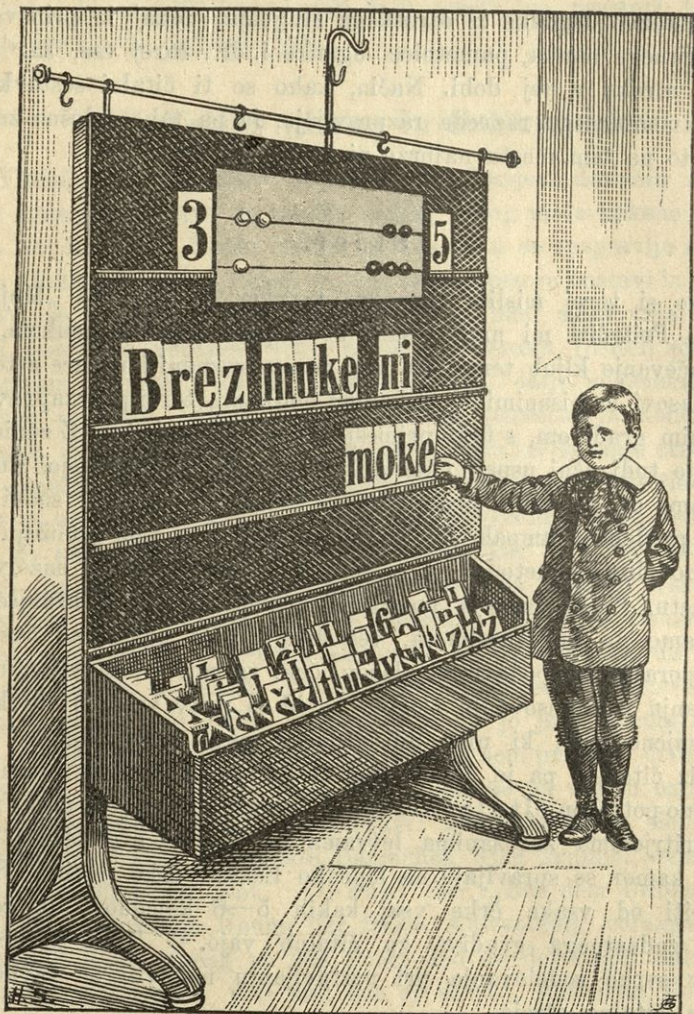
S k l e p.

Tako si torej mislim razpravo tvarine, ki jo nudi „Moja prva čitanka“. Pritrditi mi mora vsak, ki se peča s prvim poukom, da je tako poučevanje kljub temu, da ima namen seznaniti učence s toliko in toliko glasovi in pisanimi in tiskanimi oblikami, torej pravzaprav z jako suhoparnim gradivom, s tako primesjo vendar-le zanimivo. Z zanimanjem pa rastejo tudi učni uspehi, ker učenci z veseljem sodelujejo. Pristaviti pa moram, da na nižje organiziranih šolah vse podane snovi ne bo mogoče predelati, ampak da bo moral učitelj v tem položaju uvesti takozvano „krajšo metodo“, t. j. omejiti bo moral zlasti nazorni nauk o predmetu, ki ga omenja normalna beseda, le na najvažnejše stvari ali pa samo na ime predmeta, ves drugi pičlo odmerjeni čas pa bo moral uporabiti za podajanje glasov, črk, za vajo v sestavljanju glasov, nastavljanju in napisovanju zlogov, besed in prav kratkih stavkov. Za vse omenjene vaje, ki niso nič drugega nego pripravljalne vaje za čitanje iz čitanke, pa je, kakor sem že na nekem drugem mestu omenil, neobhodno potreben čitalni stroj. To je navpično stoječa deska z dvema nango pritrjenima zarezanima letvama in omarica s približno 27 razpredeli, kamor se spravljajo na lepenko tiskane črke (ločila). Sevé, da mora biti od vsake črke vsaj kakih 5—6 komadov, da se lahko nastavi zadostnega gradiva za čitalno vajo.²⁾ Tudi učenci bi si lahko v svrhu sodelovanja pri nastavljanju nabavili ne ravno drage priročne čitalne stroje.

¹⁾ Gl. H. Schreiner-jev predgovor k „Učnim slikam“. Izdala „Slov. Šol. Matica“. 1902. Dr. J. Bezjak-ovo „Didaktiko: Posebno ukoslovje slov. učnega jezika v ljudski šoli.“ Izdala „Slov. Šol. Matica“. 1906, 1907. (str. 149.)

²⁾ I. Krulec, Računski in čitalni stroj z obešalnikom za stenske table. Izdelan v tvornici c. in k. dvornega založnika J. Mathian-a v Ljubljani. (Slika tega učila je navodilo priložena.)

Poleg tega važnega učila bi se s pridom uporabljale tudi stenske table za čitanje. Takih, ki bi imele stik z „Mojo prvo čitanko“ sevé dozdej še ni, a tudi priredbi takih stenskih tabel bi se z veseljem posvetil, ali to šele tedaj, ko izvem, da si je „Moja prva čitanka“

pridobila širših krogov med učiteljstvom. Važne so take stenske table za prve vaje v čitanju a tudi potrebne v izpremeno gradiva za čitanje, ker učenci se, kakor je znano, čitalnega gradiva v čitanki tako privadijo, da ga kar na pamet čitajo a pri tem ne sledé posameznim zlogom in besedam. Tako čitanje je pa brez vrednosti.

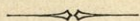
K sklepu izražam nado, da s tem delom nisem ustregel samo onemu učiteljstvu, ki se za novo čitanko zanima, ampak tudi onemu, ki jej je bilo morda radi analitično-sintetične metode dozdej še nenaklonjeno. Tem si dovolim le omeniti, da se na podlagi te metode pokažejo mnogo prej uspehi nego pri sintetični, saj se podavata na nekaterih normalnih besedah kar po dva glasova (črki), znani se pa na njih ponavljajo, sintetična pa zahteva za vsak glas (črko) drug predmet, za nekatere glasove celo po več predmetov. Ozirati se je pa tudi na to, da učenci, ako se uče čitanja po analitično-sintetični metodi, mnogo lažje družijo glasove in, kar je naravno, mnogo spretnjeje napisujejo besede in stavke. To pa le, ker se uče čitanja po besednih podobah (oblikah).

V svesti sem si, da navodilo, ki ga pošiljam med svoje kolege, morebiti ni popolno, a nedostatek izpopolni učiteljeva osebnost, saj je za vsak predmet torej tudi za pisanje in čitanje „najboljša metoda — učitelj sam“, pravi mojster Kehr.

Vsebina in kazalo.

	Stran
Uvod	3
I. Predvaje.	
1. vaje govoril (glaskovanje)	4
2. vaje za oči in roko (pripravljalne vaje za pisanje)	6
II. Normalne besede za dobavo glasov. (Male pisane in tiskane črke).	
1. normalna beseda „in“ (i, n)	8
2. „ „ „mu“ (m, u)	11
3. „ „ „mi-za“ (z, a)	14
4. „ „ „ro-ža“ (r, o, ž)	18
5. „ „ „so-va“ (s, v)	21
6. „ „ „ov-ca“ (c)	23
7. „ „ „si-to“ (t)	25
8. „ „ „de-te“ (d, e)	26
9. „ „ „ši-lo“ (š, l)	28
10. „ „ „bu-ča“ (b, č)	29
11. „ „ „meh“ (h)	29
12. „ „ „rak“ (k)	31
13. „ „ „peč“ (p)	32
14. „ „ „jež“ (j)	33
15. „ „ „gos“ (g)	34
16. „ „ „fi-žol“ (f)	35
17. Mala pisana in tiskana abeceda	36
III. Čitalne težkoče	37
IV. Velike pisane in tiskane črke	38
V. Štivo	39
Sklep	39


~~~~~  
Natisnil Karel Gorišek na Dunaju. — 14 1041.  
~~~~~


C00155 3042x00

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000438714

